

NOTÍCIES DE SANTA MARIA SA VILA I DE SANTA ANNA, DE SÚRIA

Albert Fàbrega - Antoni Pladevall

JRogue
96

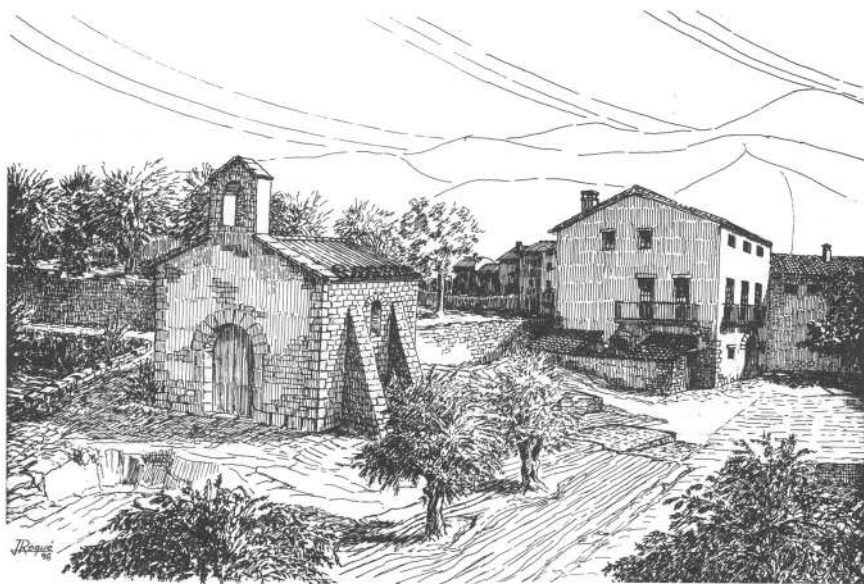

AJUNTAMENT DE SÚRIA

NOTÍCIES DE SANTA MARIA SA VILA I DE SANTA ANNA, DE SÚRIA

Albert Fàbrega - Antoni Pladevall

AJUNTAMENT DE SÚRIA

Portada: Il·lustració simulada i lliure del que podia ésser l'església de Santa Anna i, al fons, el nucli de Santa Maria, segons el dibuixant surienc Jaume Roqué i Espuga.

ÍNDEX

Santa Maria Sa Vila i Santa Anna, <i>per Albert Fàbrega</i>	5
Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súria (Bages), <i>per Antoni Pladevall</i>	15
Les notícies de Santa Maria sa Vila a l'Arxiu Parroquial de Súria, <i>per Albert Fàbrega</i>	27

SANTA MARIA SA VILA I SANTA ANNA

Albert Fàbrega

Tot i que a Sùria sempre ha estat viu el record de l'antic convent de Santa Maria sa Vila, com ho prova l'existència del barri de la Colònia Santa Maria en l'indret on s'aixecà el monestir, la seva ubicació exacta no ha estat mai aclarida i sempre l'ha acompanyat l'ombra d'una altra església, dedicada a Santa Anna. Hi ha la possibilitat que les dues capelles fossin la mateixa i que en algun moment es canviés l'advocació, però creiem que en realitat van ser dues esglésies, situades molt a prop una de l'altra; tot i que Santa Anna va succeir o substituir Santa Maria, o, si es vol, Santa Maria va ser traslladada a Santa Anna, la qual cosa va fer que Santa Anna fos coneguda també com a Santa Maria.

La sagrera de Santa Maria

L'any 1986 es van fer obres a l'actual Avinguda de Santa Bàrbara i a la Plaça de Santa Maria, per fer conduccions de telèfons. Es van desenterrar ossos humans (fèmurs, vèrtebres, costelles i fragments de cranis), fet que, dissortadament, no va servir per dur a terme una excavació a la zona¹. En anys anteriors, en fer els fonaments de diversos edificis, s'havien extret restes semblants. Tot fa pensar que el lloc de la troballa era la sagrera de Santa Maria. L'any 1999, durant unes obres d'ampliació d'una de les cases de la plaça² –les mateixes en què es va trobar el capitell que comentem després– va sortir la part superior d'una tomba amb el crani del difunt. Sembla que era una caixa de lloses de la qual només en quedava la meitat superior. La resta degué destruir-se quan es va fer la vorera del carrer i les diverses conduccions.

La sagrera era l'espai inviolable al voltant de l'església, on s'hi enterraven els morts, s'hi guardaven els aliments i s'hi establien cases, que així quedaven protegides. Era un espai de 30 passes al voltant de l'església. La mesura de les *30 passes eclesiàstiques* era establerta per norma³. Només en temples molt importants es podia delimitar un espai més gran, que podia arribar a 60 passes. En la delimitació de les sagreres –com en moltes altres coses– la llei eclesiàstica era estricta. Ja l'any 681, el 12è Concili de Toledo, en el seu cànon X, deia: *Acerca de los que por algun miedo o terror se acojen a la iglesia o de los que se encuentran en ella, decretó este santo concilio con consentimiento y mandato de nuestro gloriosísimo señor y rey Ervigio, que ninguno se atreva a extraerlos de ella ni causar ningun mal, daño o despojo a los que se encuentran en lugar santo; sino que se les permitirá sin oposición alguna andar a la distancia de 30 pasos de las puertas de la iglesia; en cuyo tránsito de toda la circunferencia serán defendidos por la reverencia del sitio...*⁴.

1. Regió7, 10 de juny de 1986.

2. Es tracta de les antigues cases de "La Caseta" i "Cal Pau", avui vivenda de Joan Codina, situada a la Plaça de Santa Maria, núm. 1.

3. *Igualment establí la sagrera i el cementiri a l'entorn de l'església, això és 30 passes, segons el costum eclesiàstic.* (Consagració de Sant Cristòfol de Salgars. Any 984. Serra Vilaró, Baronies de Pinós i Mataplana, vol. III, p. 209).

4. Juan Tejada, Colección de cánones de la Iglesia Española, tomo II, Madrid, 1850, p. 478.

Uns autors diuen que el pas eclesiàstic era de 80 cm, altres d'1 m i encara altres diuen que el pas feia 1.75 m. El pas romà feia 1.48 m. Donat que es tractava de fer el millor pas possible, pot ser raonable considerar una mesura al voltant d'1.5 m.

Així que l'antiga església de Santa Maria no podia trobar-se a més de 45 metres de l'avinguda Santa Bàrbara en la seva confluència amb la Plaça de Santa Maria.

Restes de murs i un capitell al Quer de Santa Maria

Un recinte monàstic que en el moment de màxima esplendor va tenir 5 dones i 2 homes, no creiem que disposés de grans dependències⁵. Si hi havia capella i hospital, és probable que un o dos edificis fossin suficients, i els podem situar en les actuals cases del Quer de Santa Maria i de Cal Sendic⁶. En efecte, els arqueòlegs del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona, Alberto López i Alvar Caixal, ja fa temps que van indicar que els basaments de la casa del Quer són medievals. A simple vista s'aprecia que la part inferior dels murs és més ampla que la resta de les parets. També el tipus de parament sembla indicar un origen medieval. En un informe de gener de 2001, l'arqueòleg Àlvar Caixal parla de *l'antic veïnat medieval de Santa Maria*.

L'any 1999, en les obres d'ampliació de la vivenda que hem comentat abans, es va trobar un bloc de pedra treballat, entre els paraments del mur de la vella façana de la casa. Segurament es tracta d'un doble capitell (tot i que també podria ser una mènsula, una imposta o una llinda). És de gres molt erosionat. Les cares superior i posterior són planes i són les que deuriem encarar-se amb els blocs veïns. La inferior té planta en forma de dos semicercles, i podria haver-se recolzat sobre dues columnes o mitges columnes. La cara anterior és formada per dues superfícies convexes simètriques i una de més petita, també convexa, al mig. Aquesta té forma de llàgrima.

En un dels extrems sobresurt un relleu decoratiu, avui inidentificable a causa de l'erosió. A l'altra banda també hi degué haver un relleu similar, ja desaparegut, perquè en aquesta part la pedra és on es troba més degradada. No s'hi aprecia cap mena d'art figuratiu. És difícil definir-ne l'estil, tot i que podria ser un element de l'església de Santa Maria, reaprofitat en la casa on es va trobar. Aquesta pedra era a la paret just a tocar la tomba que es va descobrir en les mateixes obres, uns 2 m per damunt del nivell del sòl.

Santa Maria sa Vila

L'any 1928, Mn. Josep Lladó Ramonet (Manresa, 1887-Súria, 1936), escriu, referint-se a Santa Maria sa Vila:

-
5. Cal notar que un monestir important com el de Sant Llorenç prop Bagà va tenir un màxim de 14 monjos en el seu moment més àlgid, que fou en la consagració de l'església de Sant Llorenç, l'any 983. (Serra Vilaró, *Baronies de Pinós i Mataplana*, vol. III, p. 93).
  6. Els hospitals medievals eren petits edificis destinats a acollir els malalts locals, els pobres i els pelegrins. Eren simples habitacles que no tenien més de 3 o 4 llits. A partir del s. XIII es començaren a construir espais més amplis.

Per allà l'any 1900 es féu enderrocar l'única part que restava en peu, i era la superior de la volta corresponent a l'absis... Ara, darrerament, per la creixença de la població, s'ha fet desaparèixer tota la part inferior restant...⁷

Una mica més tard, l'any 1930, tornava a reiterar el mateix en un altre article. Deia: *fa poc hom ha vist enrunar les restes de la vella capella de Santa Maria.*⁸

D'acord amb aquestes notícies, la capella de Santa Maria ja havia desaparegut **totalment** l'any 1928, i, a més a més, ho havia fet a causa del **creixement de la població**, és a dir, per la construcció del barri de la Colònia Santa Maria. Molt probablement degut a treballs en el tram superior de l'Avinguda Santa Bàrbara. Per tant, les restes de Santa Maria van ser destruïdes a causa de les obres de la Colònia, que la van afectar, obres que es van dur a terme entre els anys 1918 i 1924.

En una antiga foto de Súria⁹, es veu davant de la casa del Quer, i una mica separada d'ella, una construcció que per les dimensions podria ser una capella. El seu eix està orientat de ponent a llevant. La façana de ponent, que és la que es veu millor, no té cap obertura i és plana. Està situada ben bé al mig d'on avui hi ha l'Avinguda Santa Bàrbara, poc abans de la Plaça Santa Maria. En aquell punt el terreny feia un replà al qual se li va donar el pendent actual quan es va obrir el carrer i es va tornar a rebaixar quan es van fer els xalets més recents de les Mines.

A l'Agenda Agrícola de les Mines de Potassa de Súria, de l'any 1927 (la dedicatòria porta data de 31 de desembre de 1926) hi ha una altra foto en què, a tocar la casa del Quer, es veuen perfectament les ruïnes d'un petit edifici. Bastant més a l'esquerra se'n veuen les restes d'un altre, ja molt separat del nucli de les cases. Aquesta foto és, com a molt tard, de 1926. Com que es tracta d'una foto aèria, feta per les Mines, és sens dubte del mateix any que la que esmentem més endavant, en parlar de Santa Anna, i que molt probablement és de 1924.

Si acceptem que el basament de la casa del Quer és d'origen medieval i que els ossos apareguts a la sagrera eren a menys de 30 passes de l'església, és molt possible que aquell petit edifici siguin les restes de Santa Maria sa Vila. Això forma un nucli coherent al voltant de la casa del Quer, que com hem dit seria l'edifici conventual i l'hospital. Aquestes restes estaven a menys de 30 m. de la Plaça Santa Maria, on es van trobar les tombes.

L'any 1921, el Rector de Súria, Mn. Lluís Otzet, escrivia al Full Parroquial: *tocant les cases de la Vila... s'alçava la capelleta, avuy enrunada, de Santa Maria*¹⁰. Observem que diu tocant i no prop. Les cases de la Vila són les cases del Quer i de Cal Sendic. Notem també que tothom parla de capella i fins i tot de capelleta, així que no podia tractar-se d'una construcció massa gran.

7. Josep Lladó, D'una carta del rei Jaume II referent a la vila de Súria, revista Ciutat, any III, núm. 17, Manresa, 1928, p. 43.

8. Josep Lladó, Geografia Comarcana, Súria, But. del CECB, vol. 7, núm. 137, abril 1930, p. 35.

9. La foto no té data. És una panoràmica de tot Súria on es veu en primer pla la fàbrica Abadal, que va començar a funcionar l'any 1903. Els primers treballs de construcció dels xalets de Mines de Potassa de Súria, a la Colònia, van iniciar-se el mes de juny de 1918. Per tant la foto cal datar-la entre 1903 i 1918. L'original és propietat de Fulgenci Martínez.

10. Full dominical de Sant Cristòfol de Súria, any 1, núm. 7, p. 2.

Santa Anna

Una talla de Súrria de 1731, esmenta per dues vegades vinyes i terres a Santa Anna¹¹. En canvi Santa Maria, com a partida, no hi apareix cap vegada. Sí que hi consten diverses cases amb el topònim Santa Maria, escrit Sta. Maria (entre altres el Quer de Sta. Maria i Reguant de Sta. Maria, existents actualment).

L'any 1774 trobem esmentada la partida de *Santa Anna o d'en Pla*¹². En l'inventari de béns que l'any 1874 fa Josep Reguant i Quer (de la casa Reguant de Sta. Maria, l'actual Cal Sendic) diu que la casa de Cal Sendic està situada *en la partida de Santa Ana del término de Súrria y linda junto a oriente con Juan Serra y Ramon Vilaseca, a mediodia con tierras de Dª Dolores Balaguer y con las que fueron del Santuario del Milagro, a oriente (sic)*¹³ *con tierras de la Rectoria y a cierzo con las mismas y con el camino que se dirige a la Villa de Súrria*.¹⁴

D'aquest text és absolutament clar que la zona on es trobava l'església de Santa Anna és el nucli situat a l'entorn de l'actual Plaça de Santa Maria, on hi ha les cases del Quer i de Cal Sendic.

Molta gent gran de Súrria recorda encara les restes de l'església de Santa Anna i havien sentit a parlar de l'existència del monestir i l'hospital de Santa Maria, però no tenen constància de cap capella amb aquest nom. En la seva memòria encara és viu el trasllat de les pedres de Santa Anna per fer l'obra del campanar de la moderna església de Sant Cristòfol¹⁵. El Joan Sellés Reguant (Súrria, 1934)¹⁶, germà del Josep Sellés Reguant (Súrria, 1932-1983) (a) Sendic, i besnét de Josep Reguant Quer (Súrria, 1833-1890), tenia 14 anys quan va treballar, al 1948, en el transport de la pedra de Santa Anna per fer el nou campanar.¹⁷ El transport es va fer amb els carros del Xisquet Soler, del mas Soler de Súrria. Un punt important per al nostre argument és que llavors l'església ja era un munt d'enderroc. Això crea el dubte de si quan Mn. Lladó diu que el 1930 feia poc que s'havia enderrocat Santa Maria no està parlant en realitat de Santa Anna, ja que les fotos on es veuen les parets dretes de Santa Anna són anteriors a l'any 1930. Però rellegint les paraules de Mn. Lladó, veiem que ens diu que el 1900 hi havia encara *la volta corresponent a l'absis*. En les excavacions de novembre de 2003, al lloc de Santa Anna, no es va detectar cap resta d'una església anterior al s. XVII, ni res que semblés un absis. Això ens referma en la creença que Santa Maria era ubicada en un altre punt. A més a

11. Arxiu de Salipota. Talla de Súrria de 1731.

12. Arxiu Diocesà de Solsona, Capbreu de la carlania de Súrria, núm. 106. La casa de can Pla va existir fins l'any 1974 en què va ser derruïda. Era situada a l'alçada de l'actual carrer Girona, prop de Santa Maria.

13. Hauria de dir "a occidente". L'ordre dels punts cardinals en els documents era: llevant, migdia, ponent i cerç.

14. Arxiu de cal Sendic. Súrria.

15. L'església de Sant Cristòfol es va començar l'any 1929. L'any 1941 es va inaugurar sense el campanar. L'any 1948 es va fer una darrera i definitiva campanya per construir el campanar, que es va inaugurar l'any 1949. Les campanes es van beneir el 30 d'octubre de 1949.

16. Entrevistat el 8.12.2003 al seu domicili de Cambrils d'Odén (Solsonès).

17. Desmuntar una vella església per fer-ne una de nova era una pràctica freqüent des de temps antics. Així, veiem que cap a l'any 1350, la gent de Bagà estava desmuntant la parroquial vella per fer-ne la nova. (Serra Vilaró, *Baronies de Pinós i Mataplana*, vol. III, p. 21). No seria gens estrany que les pedres de Santa Anna fossin les de la primitiva Santa Maria sa Vila.

més, Mn. Lladó diu que a causa del creixement de la població s'havia fet desaparèixer tota la part inferior restant de Santa Maria. De poc hagués servit ensorrar la capella i no retirar l'enderroc, si es necessitava l'espai per a la nova estructura urbana de la zona, perquè ¿com podria ser que abans de l'any 1928, s'hagués fet desaparèixer tota la part inferior restant de Santa Maria i l'any 1948 encara hi hagués prou pedra per fer-ne un campanar?

Com hem dit, el novembre de 2003, es va dur a terme una excavació i consolidació del que quedava de Santa Anna. Fins poc abans encara es podien veure restes escadusseres de la fonamentació d'un dels murs, enmig del camí. L'excavació va posar al descobert gairebé tota la part inferior del mur corresponent al presbiteri. Sobre la roca mare es van localitzar fragments del paviment de calç o guix i, en la mateixa roca, retalls que semblen indicar dos graons que donaven accés al presbiteri¹⁸. Els paraments són irregulars, units amb morter de calç i molt típics de les construccions del s. XVII. L'informe arqueològic situa les restes excavades en aquesta època. El relat oral de Joan Sellés confirma que els paraments eren lligats amb morter de calç, el qual era abundant entre l'enderroc. El mateix Joan Sellés afirma que aquell edifici sempre va ser conegut com a Santa Anna i que ell mai havia sentit a parlar d'una església de Santa Maria. Des d'aquestes restes fins a l'inici del carreró que porta a la Plaça de Santa Maria hi ha 35 m, 46 m fins al lloc on va aparèixer la tomba l'any 1999 i uns 50 m fins al lloc de les tombes descobertes l'any 1986. Massa distància perquè la plaça fos la sagrera d'aquesta església, quan, a més a més, hi ha un gran espai buit entremig on no s'ha documentat mai cap troballa arqueològica o antropològica.

En una foto de 1924 (a cal Sendic n'hi ha una ampliació gran on hi consta la data) es veu, en aquell indret, al nord de Cal Sendic, un edifici de planta rectangular, que és l'excavat l'any 2003. És el mateix que surt a les altres fotos de què hem parlat. Li falta la coberta. Les quatre parets estan dempeus fins a l'alçada del sostre. La porta és a ponent¹⁹, i a migdia s'aprecia un contrafort, que és a l'angle amb la façana de ponent. No dóna la sensació que hi hagi absis, el qual tampoc surt dibuixat en el plànol de 1936, que després esmentem i del qual ja hem dit que l'excavació no en va trobar ni rastre.

Cal fer notar que aquest edifici **no** va ser afectat per la construcció de la Colònia Santa Maria. En la foto de l'any 1924, el barri ja es mostra en el seu estat actual, almenys en la part més propera a l'església. L'únic que hi falta és l'Avinguda de Santa Bàrbara, que és la que va afectar les altres restes. De fet, l'any 2003, els terrenys on es troben les restes que comentem encara estan sense urbanitzar.

En un projecte d'urbanització de la zona, de l'any 1936, hi ha un mapa escala 1:1000 on es veu dibuixada la planta d'aquest edifici, que feia 8 m d'ample per 13 m de llarg²⁰. En el mateix plànol ja no hi apareixen les restes del que pensem que era Santa Maria.

No hi ha dubte que aquesta construcció era la capella de Santa Anna.

---

18. Habitualment el nivell del presbiteri és un parell de pams per sobre el de la resta de l'església.

19. La situació de la porta a ponent, enfront del presbiteri que es situava a llevant, és una altra característica de les esglésies edificades el segle XVII.

20. En l'excavació es va mesurar una amplada de 7.75 m.

Santa Maria i Santa Anna

La història de Santa Maria la va reconstruir Antoni Pladevall a partir d'unes notes de Mn. Fortià Solà preses a l'Arxiu Parroquial de Súria abans de la seva destrucció l'any 1936²¹. Creiem que hi ha tres fases ben diferenciades: la primitiva església de Santa Maria, el monestir i, finalment, la decadència i l'aparició de Santa Anna.

La primitiva església de Santa Maria sa Vila

Una primera notícia, una mica sorprenent per la seva antiguitat²², la trobem l'any 1033 quan es descriu l'alou que els Montcada tenen a Súria i es parla d'*aquelles esglésies que són anomenades en honor de Santa Maria i Sant Pere, i aquelles cases que són al seu voltant, i aquella torre amb aquelles cases que són al Puig de Sant Pere*²³. Donat que l'alou dels Montcada afronta a migdia amb la vila de Cererols, és clar que aquesta Santa Maria no pot ser Santa Maria de Cererols i ha de ser Santa Maria sa Vila. Sant Pere era l'església parroquial, que després es convertí en Sant Cristòfol.

L'any 1142 trobem una altra notícia de l'església: *ecclesiam Sancte Marie de ipsa Villa*.²⁴

Una altra notícia la tenim l'any 1205 quan Guillema, esposa de Berenguer de Torroella i germana de Berenguer de Súria, estableix un llegat testamentari a Santa Maria sa Vila (*Sancta Marie de Vila*).²⁵

Santa Maria va tenir, ja d'antic, un altar dedicat a Sant Bartomeu, de forma que a vegades se l'esmenta com a l'església de Santa Maria i Sant Bartomeu.

El monestir

Segons Lladó i Pladevall, el monestir es deuria fundar entre 1267 i 1270.²⁶ Havien passat més de 200 anys de la primera església i, versemblantment, cap a l'època de la fundació del monestir, es deuria refer seguint els cànons del romànic. Això explicaria que, en un plet, R. Fàbrega pogués argumentar que l'església era posterior a la seva casa. Cosa, per cert, que el judici va desmentir i també el sentit comú, ja que eren les cases que creixien al voltant de les esglésies i no a l'inrevés.

També en aquesta època l'església se segueix anomenant de Santa Maria sa Vila.

21. Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Biblioteca "Abat Oliva", 32, 1984, p. 287-306. Si bé és cert que el que quedava de l'Arxiu de la Parròquia va ser destruït el 1936, sabem que amb motiu de les guerres carlines aquest havia sofert agressions importants. El 1854, Mn. Sebastià Obradors diu que l'Església va patir un saqueig en la darrera guerra carlina i que *se perdieron libros de rentas, de partidas y fue saqueado el archivo de la Iglesia*. (Arxiu Episcopal de Vic, Mensa Episcopal).

22. Pladevall creia que l'església no era gaire anterior a l'any 1280. A. Pladevall, Santa Maria sa Vila, p. 292.

23. Arxiu Episcopal de Vic, Liber dotationum antiquarum, fol. 138.

24. Arxiu Diocesà de Solsona, Cartulari, I, fol. LV, doc. 144.

25. Marc Torras, Els pergamins de Cererols, doc. 10, p. 47-49.

26. J. Lladó, Una carta de Jaume II; Pladevall, Sta. M^a sa Vila.

En el segle XIII hi ha el plet de la priora de Santa Maria contra Ramon Fàbrega. De resultes d'aquest, el bisbe fa ensorrar als Fàbrega una casa que tenia una finestra que donava a l'interior de la capella. Es parla també d'un estrany sostre situat damunt Santa Maria i que era propietat dels Fàbrega. Tot plegat mostra que Santa Maria es trobava enmig d'un grup de construccions. L'únic nucli de vivendes antigues a la zona és el grup al voltant de la casa del Quer. Aquest és un altre detall que corrobora la ubicació que proposem per a Santa Maria, que, d'acord amb el que portem argumentat, estaria entre la casa del Quer i l'actual plaça, on avui hi ha l'Avinguda de Santa Bàrbara i la casa del Joan Codina. No hauríem de descartar que algunes restes d'antics murs, que es veuen a l'interior de la casa, siguin fragments de les parets mitgeres de Santa Maria amb les cases que tenia adossades.

La decadència de Santa Maria i la substitució per Santa Anna

L'última notícia de la comunitat de Santa Maria és de 1331. Llavors ja només hi ha 2 dones i 1 home, pel que sembla sense llicència eclesiàstica. El capellà encarregat viu a Calaf i s'hi fa portar els béns de la capella. Poc després deuria desaparèixer la vida comunitària, tot i que la capella i l'hospital van seguir funcionant. La darrera notícia de l'hospital és de 1592. La capella té encara força vida, ja que segueix havent-hi llegats testamentaris i fundacions de misses.

Les misses i deixes testamentàries a Santa Maria, que coneixem, són les següents:

1205: Guillema de Torroella, 12 diners.²⁷

1435: Maria de Salipota, 1 sou a Santa Maria i 6 diners a Sant Bartomeu.²⁸

1538: Vicenç Salipota, 6 diners a Santa Maria i 6 diners a Sant Bartomeu.²⁹

1542: Francina Vocina, viuda domiciliada a casa de Madona Fontcalda, 6 diners.³⁰

1573: Joana Salipota, viuda, 5 misses de rèquiem.³¹

1738: Lluís Reguant, 1 missa d'aniversari a Sta. Anna.³²

Abans del 1335, any de la seva mort, Bernat de Torre havia fundat dos beneficis units a la capella de Santa Maria i Sant Bartomeu Apòstol. L'any 1410 moria Romeu de Buadella que n'era el darrer obtentor i el successor del patrimoni dels Torre, Pere Amargós, designa a Pere de Garrigosa i Pere de les Cases com a procuradors, a fi que presentessin a Ramon de Corrons com a candidat a detentar els beneficis vacants³³.

Sant Bartomeu apareix com a copatró de l'església des de 1298. Donat que S. Bartomeu era un dels dotze apòstols i, com tots els altres, va fer grans pelegrinatges evangelitzant diver-

27. Marc Torras, Els pergamins de Cererols, doc. 10, p. 47-49.

28. Marc Torras, Els pergamins de Salipota, doc. 16, p. 72-75.

29. Marc Torras, Els pergamins de Salipota, doc. 47, p. 186-190.

30. Mn. Fortià Solà, Anotacions de l'Arxiu Parroquial de Súrria, nota 25. En aquesta època els Fontcalda eren castlans de Súrria.

31. Mn. Fortià Solà, Anotacions de l'Arxiu Parroquial de Súrria, nota 25.

32. Arxiu Episcopal de Vic, Visites pastorals, 8 de juny de 1757.

33. A. Galera i M. Torras. Comunicació personal. Els Torre i Amargós van ser també castlans de Súrria.

sos països, cal relacionar la seva aparició com a titular de la capella amb la fundació del monestir i l'hospital³⁴. Amb el transllat de Santa Maria a Santa Anna, Sant Bartomeu mantindrà el seu altar a la nova capella³⁵.

Caldria situar la construcció de la nova capella de Santa Anna pels volts de 1650, quan va substituir a l'enrunada de Santa Maria, establint-se uns 50 m més al nord.

La primera notícia documentada de Santa Anna és de 1693, quan en la visita pastoral de 3 d'octubre de 1693 es visita *la capella rural de Sta. Anna, àlias dita Sta. Mª Davila*³⁶. El document diu que la capella de Sta. Anna es coneix vulgarment com a Sta. Maria Davila. Entre diverses provisions, el visitador diu que el frontispici de la capella *està molt ocupat amb els dos altars* i mana que dels dos se'n faci un de sol, amb les imatges de Sta. Anna i St. Bartomeu, i es posi al mig del frontispici. També mana que els hereus de Maria Pla traslladin, abans de 15 dies, el seu cos, que està enterrat a l'interior de la capella, al cementiri de l'església parroquial³⁷. El 1708 és anomenada Santa Maria de Avila en la taula de les misses d'aniversari que hi havia a l'Arxiu Parroquial de Súrria³⁸. L'any 1711, les coses seguien igual i encara hi havia els dos altars. En aquest cas ja es parla només de la capella de Sta. Anna, sense esmentar l'altre nom. El 1725, les coses no han canviat pel que fa als altars. Ara la capella s'esmenta com a *capella rural de Santa Anna, vulgarment dita de Nostra Senyora de Avila*.

El 1742 torna a visitar-se la *capella rural de Sta. Anna*. L'any 1753 se l'esmenta com a *Nuestra Señora de Abila*. L'any 1764 es torna a esmentar com a *capilla de Santa Maria de Avila* i es diu que *está próxima a derruirse y caerse*. L'any 1796 es diu que els dies de Sta. Anna, St. Bartomeu i la Nativitat de N^{ra}S^a la missa major es fa a la capella de Sta. Anna i la gent no hi cap i s'han de quedar a fora, per la qual cosa el bisbe mana que aquestes misses es diguin a la parroquial. De passada, sembla que els problemes de l'edifici s'havien arreglat, ja que de nou s'hi deia missa. L'última visita pastoral a Sta. Anna és de l'any 1817³⁹.

L'any 1814 tenim una referència tardana a Santa Maria. En un document de l'arxiu de Cal Sendic, es parla d'Isidre Reguant, guixer, *de Santa Maria, sufragània de l'esmentada parròquia de la vila de Súrria*.

34. L'any 1572, Ambrosio de Morales, al seu "Viage" diu que entre les relíquies que es guarden a la Càmera Santa de la Catedral d'Oviedo hi ha *un buen pedazo del cuero del Apóstol San Bartolomé, que está doblado y encogido, como quando pergamino, ò cuero mojado, se seca*.

35. Pladevall diu que a partir de 1573 ja no s'esmenta a Sant Bartomeu i creu que a finals del s. XVI aquest sant ja no tenia culte a la capella, però de fet hi ha notícies del culte a Sant Bartomeu fins al 1796, i res fa creure que el seu culte s'extingís abans que els de Santa Anna i Santa Maria.

36. Arxiu Episcopal de Vic. Hi ha una notícia del 1683, en la qual, en el llibre de les priores del Roser, es proveeix per a la celebració de les completes de Santa Anna a la capella de Santa Maria sa Vila. (Ar. Par. Súrria, F. Solà).

37. El Joan Sellés diu que quan van transportar la pedra per fer el campanar de Sant Cristòfol, van trobar una tomba molt a prop del mur de capçalera, en el presbiteri. La tomba era oberta, sense la tapa i amb el seu interior totalment buit. La brama popular va fer córrer que hi havien trobat "l'olla" i que per això es feien les obres a Cal Sendic, que en aquells moments estava en reformes. Segurament aquesta era la tomba de Maria Pla, de la qual no se'n va trobar ni rastre en l'excavació del 2003.

38. Mn. Fortià Solà, Anotacions de l'Arxiu Parroquial de Súrria, nota 9.

39. Totes aquestes notícies provenen de l'Arxiu Episcopal de Vic.

Finalment, sabem que l'any 1885 l'església ja no tenia sostre. Era l'any del còlera i les famílies no deixaven que els nens corressin pel carrer, per por del contagi. Els nens, segons explicava Josep Reguant i Quer al seu nét Joan Sellés, s'amagaven a Santa Anna a fi que els pares no els trobessin.

Santa Maria sa Vila i els orígens de la "Colònia de Santa Maria" actual

Gran part dels pobles actuals provenen de les **sagres** de les esglésies dels segles XI i XII⁴⁰. Aquestes van donar lloc a agrupaments de cases que van ser el nucli originari de ciutats i viles. Paral·lelament es produí el fenomen de l'establiment de masos dispersos per part dels senyors, a fi d'obtenir el màxim rendiment de les seves terres. En els seus orígens el poblament agrupat respon a la necessitat de seguretat, sigui al voltant d'un castell o vila amurallada, sigui a través de les constitucions de pau i treva que garantien la inviolabilitat de les sagres, definides per un territori de trenta passes al voltant d'una església. Tot i que ni el castell ni, encara menys, la sagra, donaven una protecció efectiva contra la violència senyorial, si més no permetien una reclamació posterior al comte i que aquest tractés de posar remei a la situació⁴¹.

En el cas de Súrria hi trobem tres formes diferents de poblament medieval. En primer lloc el nucli del Poble Vell que s'anomena, en els documents del segle XII i XIII, *el barri del castell* i que és un nucli compacte de cases que neix a migdia i ponent del cim del turó que ocupa el castell. Era un espai amurallat i tancat pels portals de Manresa i Cardona, que donava protecció i seguretat als seus habitants. Aquí la seguretat provenia del castell i de la muralla. Es podria tractar d'un *encastellament*: agrupament de cases al voltant d'un castell. La funció d'un castell com a pol d'atracció de la població és, però, contradictòria. Gran part de la seva capacitat de defensa es basa en el fet de situar-se en un punt dominant i de difícil accés, sense obstacles al seu voltant que permetin a l'enemic protegir-se i/o facilitar-ne l'accés al recinte fortificat. Per tant, les cases n'han d'estar relativament allunyades. El barri ha de ser una mica separat del castell. El cas de Mataplana⁴² n'és un bon exemple: les cases més properes són a 80 m del castell. Però per altra banda, com més lluny es troben les cases del castell, més desprotegides estan.

En el cas de les sagres el funcionament és el contrari. El procés d'evangelització del món rural català va ser lent, segurament degut a la geografia, la dispersió de la població i la pervivència de formes de vida anteriors. A fi de tenir accés a tothom, l'Església va establir una densa xarxa de temples i monestirs que cobrien tot el territori. Quan el clergat va ser prou fort, va poder garantir una protecció efectiva a la gent i va establir les sagres, on tot gira al voltant del seu punt central: l'església. Com més a prop d'aquesta es troba un edifici, més segur és. Aquesta proximitat podia arribar a ser angoixant. Això es reflecteix molt bé en el plet, ja

40. Víctor Farías, Vol. 2 de la Història dels Països Catalans, Enciclopèdia Catalana.

41. Marc Torras, El saqueig de Súrria per Ramon Folc VI de Cardona, XXXIX Assemblea intercomarcal d'estudiosos, Cardona, 1994, p. 331-338.

42. Les restes del castell de Mataplana i el seu barri es troben a Gombrèn (Ripollès). La Universitat de Barcelona hi va fer excavacions entre 1986 i 1993. (El castell de Mataplana, Monografies d'arqueologia medieval i postmedieval, núm. 1, Universitat de Barcelona, 1994).

esmentat, de 1286 en el qual Elissendis, de Santa Maria sa Vila, presenta una queixa contra Ramon de Fàbrega i el seu fill Bernat, pel fet que aquests volien aterrar el sostre que hi havia sobre els arcs de l'església perquè deien que era seu. A més a més, Elissendis vol que els Fàbrega aterrin la casa que hi ha adjunta a la capella, en la qual hi ha una obertura que comunica amb el temple. Els Fàbrega deien que la casa era anterior a la capella, però el jutge donà la raó a Elissendis i prohibí als Fàbrega aterrar el sostre i en canvi els va fer ensorrar la casa annexa a l'església. D'aquí es desprèn que va ser abans l'església que la casa, la qual es devia aixecar a la sagrera del temple. Al mateix temps és una bona prova que les sagreres eren habitades.

A Súrria hi trobem dos nuclis creats al voltant de les sagreres de dues esglésies. Es tracta de Santa Maria sa Vila i Santa Maria de Cererols. En els pergamins, les paraules *cimiteria*, *sacraria* i *cellaria* s'usen indistintament per designar l'espai sagrat al voltant de l'església. Significativament, en el cas de Cererols, hi trobem una família cognomenada Cellerer⁴³. A Cererols hi ha dues cases, Cal Lladó Vell i Cal Fàbrega enganxades a l'església, de forma que l'exterior de l'absis de l'església queda totalment a l'interior del celler de Cal Fàbrega. Altres cases de Cererols queden una mica més allunyades de l'església. De totes formes sembla bastant clar que és un agrupament típic d'una petita sagrera, en el qual només hi ha 2 o 3 cases dins la sagrera de l'església.

El cas de Santa Maria sa Vila és molt més clar. Al voltant de l'església de Santa Maria sa Vila es van construir 5 o 6 cases i un monestir. A més a més, la sagrera contenia un espai reservat als enterraments –l'actual Plaça de Santa Maria– que per això no es va arribar a edificar mai, cosa una mica absurda si no hi hagués hagut el cementiri, ja que la zona de la Vila era bàsicament rural i no tenia sentit reservar un espai per a una plaça. Actualment, més o menys modificades, subsisteixen a l'entorn de la Plaça de Santa Maria quatre cases d'origen medieval: Cal Sendic (abans Reguant de Santa Maria), el Quer de Santa Maria, cal Pau-la Caseta i cal Boixadera. Segons alguns autors, aquestes sagreres van evolucionar donant lloc al topònim "Vila". En documents del segle XVIII la zona de Santa Maria apareix com "la Vila", i, segurament, allà es va originar el cognom Sivila –de Savila–. En aquella banda està documentada la casa de Can Sivila del Lloc, abans el mas Vila. Notem la redundància "sa Vila del Lloc>Savila del Lloc>Sivila del Lloc", ja que, en certa manera, els termes *vila* i *lloc* són sinònims.

La tercera forma de poblament és la de masos dispersos. En alguns casos eren masos fortament defensats, "domus" amb torre inclosa, com en el cas de La Closa. Un cas una mica diferent és el de la Torre de la Pobla, que devia ser el centre de la castlania de Cererols i que, tot i tractar-se d'un petit castell, no va donar lloc a cap nucli de poblament agrupat.

Extret dels treballs preparatius del llibre en projecte
 "Història de Súrria. De la prehistòria a l'any 1800", d'Albert Fàbrega.

(L'autor vol agrair al Josep Peramiquel la seva inestimable ajuda en aquesta recerca i a tots els qui, amb entusiasme, han aportat informacions valuoses)

43. Marc Torras. Els pergamins de Cererols, docs. diversos.

SANTA MARIA SA VILA, UN PETIT MONESTIR DE DONATS DE SÚRIA (BAGES)

Antoni Pladevall

Els donats i donades eren persones que es lliuraven a Déu amb el seu cos i béns, amb l'obligació de servir-lo en un santuari, hospital o església determinada. Aquesta forma de vida mixta entre l'eremitisme i el cenobitisme va tenir una àmplia vigència dels segles XII al XIV a bona part d'Europa i en especial als Països Catalans.

Falta un estudi general d'aquest fenomen religiós que en alguns casos va derivar vers una vida plenament cenobítica i va ésser l'origen de cases monàstiques; així, es creu que va ésser l'origen de Vallbona de les Monges i sabem certament que fou l'origen del monestir de la Bovera a Guimerà¹, del convent de Santa Margarida de Vila-seca, a Sant Martí Sescorts (Osona), traslladat el 1306 a la ciutat de Vic,² o del de Santa Maria de Jonqueres, primer situat prop de Sabadell i després traslladat a Barcelona,³ però en molts altres casos, la majoria, la cosa no va passar d'uns intents de vida religiosa que duraren una o dues generacions.

Un treball del bon amic i justament homenatjat Eufemià Fort i Cogul⁴ s'ocupa de molts d'aquests centres i dóna una ajustada idea de la importància que tingueren en l'arxidiòcesi de Tarragona; ens en fem ressò en exposar, en una breu síntesi històrica, les onades de vida monàstica en el país a l'obra *Els monestirs catalans*, pàgs. 83-84. És per això que hem cregut escaient de publicar en aquest volum d'homenatge a l'amic Fort la història d'una d'aquestes cases monàstiques de donats, gairebé desconeguda, i que per manca d'informació havíem omès en l'obra abans esmentada.

Situació i bibliografia

Tot el que es coneixia fins al present d'aquesta petita casa de donats s'havia publicat en revistes locals de Manresa i es limitava a precisar-ne l'existència entorn a l'any 1292 i la seva situació que, encara avui, és totalment ignorada per la gent del lloc.

El primer que la va donar a conèixer fou Joaquim Sarret i Arbós en un article intitulat *Dades històriques de Súria*, publicat al "Butlletí Excursionista de la Comarca de Bages" –any

-
1. S. CAPDEVILA, *El Santuari de la Bovera*, Tarragona 1929, pàg. 41.
  2. J. RIPOLL, *Document demostratiu de l'origen y antiguitat del monestir de Religioses de Santa Margarida, en la parròquia de Sant Martí Çescorts, bisbat y corregiment de Vich*, Vic 1823. Opuscle de 4 pàgines.
  3. J. BAUCCELLS, *Els monestirs de Barcelona de 1303 a 1304*, dins *II Col·loqui d'història del Monaquisme català*. Sant Joan de les Abadesses 1970, Abadia de Poblet 1972, pàgs. 129 ss.
  4. E. FORT I COGUL, *L'eremitisme a la Catalunya Nova*, "Studia monastica", VII (1965), pàgs. 63-126, i *Eremitisme en la archidiòcesis Tarraconense*, "España Eremitica" (VI Semana de Estudios Monásticos, Leyre 1963), Pamplona 1970, pàgs. 79-139.

XXII, núm. 107 (Manresa, gener-febren de 1927), pàgs. 2-9. El darrer apartat, el III, del seu treball, comença dient: “creiem descobrir l’existència de monges recloses en la solitud de Súrria”. Transcriu a continuació, traduïda al català, una carta o privilegi del rei Jaume II, datada a Barcelona el 2 d’abril de 1292 i una crida del sots-veguer de Bages, Romeu Gibert, destinada a fer complir la carta o privilegi reial.

Del contingut de la carta, ens n’ocuparem més endavant. En Sarret i Arbós, després de transcriure-la, es demana si les monges al·ludides en el document devien ser monges augustinianes o cistercenques, i després de fer unes disquisicions sobre el mot *vila*, que per ell vol dir casa forana, masia o llogarret, creu que l’església de *Santa Maria ça villa de Sorisa* no pot ésser altra que Santa Maria de Cererols, antiga sufragània de Súrria.

Per corregir, sens dubte, la mala identificació que fa en Sarret, per bé que sense fer cap al·lusió ni retret a l’article anterior, l’any següent Mn. Josep Lladó publicava a la revista “Ciutat: Ideari d’Art i Cultura” –any III, núm. 17. Manresa 1928, pàgs. 41-43– un nou treball intitulat *D’una carta del rei Jaume II referent a la vila de Súrria*, on publicava de nou, en català, la carta o privilegi de custòdia i guiatge del rei Jaume II del 1292 on, segons que fa remarcar bé, es confirma un privilegi semblant expedit anys abans pel seu pare el rei Pere II, quan encara era infant, i passa tot seguit a aclarir aquest punt: “En quin lloc del terme de Súrria estava situat aquest convent?”

Copiem d’aquest treball bona part de l’esmentat apartat, que creiem definitiu:

“El castell, part del qual encara pot veure’s, era a l’esquerra del riu Cardoner, al cim del puig de Sorisa... A uns 600 metres del Castell, travessada una torrentera i en direcció S-SE, hi ha una masia, evidentment reconstruïda damunt d’altra més antiga, que se’n diu *Can Sivila del Lloc*. *Ça Villa = La Vil·la*, i per variació morfològica del *ça* en *se* i després o simultàniament, en *si* tenim el *Si - Vil·la del Lloc = del castell* (paraules moltes vegades sinònimes en documents antics) de Sorisa (Súrria)...

A un centenar de metres, i seguint la mateixa orientació S-SE, i dessota d’aquesta casa, ja en part plana, s’aixecaven fins fa pocs, poquíssims anys, les venerables ruïnes d’un temple, i no cal pas ésser molt vell per a recordar que hi havia un absis de construcció romànica i de forma corresponent a volta de canó de regulars dimensions, denominada dita església en ruïnes, de *Santa Maria*, nom que conserva encara aquella partida.

Sancta Maria a villa de la carta del rei En Jaume II, i *santa Maria ça vila de Sorisa* d’una crida de sots-veguer de Manresa en Romeu Gibert, publicant-la i manant complir-la, són dades que permeten fixar que les ruïnes de Santa Maria són les restes de l’edifici que en el segle XIII albergà una comunitat de monges, constatació afirmada pel nom de la casa encara avui conservat.

Per allà l’any 1900 es féu enderrocar l’única part que restava en peu, i era la superior de la volta corresponent a l’absis, per ésser un perill cada dia més imminent, no essent possibles obres de conservació per quan no hi havia, fa fonda pena tenir-ho de dir, res a conservar. Ara, darrerament, per la creixença de la població, s’ha fet desaparèixer tota la part inferior restant, essent una verdadera llàstima el no haver-hi fet, encara que fossin només que lleugerament, uns treballs i recerca, que segurament ben poc haurien costat, a fi de veure si s’hi troben restes d’alguna construcció anexas, com estem segurs que hi són.”

Fins aquí les notícies de Mn. Lladó, que no deixen cap lloc a dubte sobre la situació i posterior demolició de la capella. En canvi, en el pla històric es limita a transcriure de nou el document reial sense aportar-hi cap més notícia ni precisió sobre el tipus de comunitat i la durada de la seva existència.

Dos anys després, el mateix Mn. Josep Lladó, en un altre treball intitulat *Geografia comarcana. Súria*, publicat al "Butlletí del Centre Excursionista de la comarca de Bages" –any XXVI, núm. 137, Manresa, abril 1930, pàg. 35–, acaba el seu treball amb un petit apartat, intitulat "Nòtules", on diu textualment: "Fa poc hom ha vist enrunar les restes de la vella capella de Santa Maria, en la partida que encara conserva el nom, i que crec ésser l'antic hospital que hi havia a finals del segle XIII a càrrec d'unes monges, del qual tinc publicada una extensa ressenya (Revista "Ciutat", n° 17. Manresa)".

Fora d'això, no sabem que hi hagi cap més notícia publicada sobre aquesta casa. La imprecisió dels autors anteriors sobre el tipus de monestir i la seva importància o característiques i la manca de notícies que aleshores en teníem féu que l'ometéssim a l'obra al·ludida sobre els monestirs catalans i en la sèrie dedicada a presentar els monestirs de la diòcesi de Vic, apareguda en el "Full diocesà" entre els anys 1969 i 1970. Per això aquestes planes són també per a reparar aquella omisió.

Súria pertany ara a la diòcesi de Solsona, però aquesta desafortunada adscripció, feta el 1957, no li lleva que puguem considerar aquest monestir ben osonenc i dintre els corrents de petits monestirs de donació que florí a tants indrets de la nostra diòcesi com ho indiquen, sense ésser exhaustius, els noms de Santa Margarida Sescorts, Santa Magdalena de Conangle a Roda de Ter, Santa Maria Savall a Balenyà o Santa Coloma Sasserra, Sant Cristòfol de Manresa, Santa Margarida de Castellgalí, Sant Miquel i després Santa Llúcia de Rajadell, Santa Caterina de Cervera, Santa Maria de Bell-lloc a Santa Coloma de Queralt, Santa Maria de Vallclara a les Guilleries o Santa Maria del Castell de Centelles.

Primeres notícies

Les notícies que aquí publiquem són fruit d'una troballa fortuïta als arxius vigatans, ampliada després amb algunes recerques metòdiques, i sobretot procedeixen, moltes d'elles, d'un petit aplec de fitxes recollides per Mn. Fortià Solà a l'arxiu parroquial de Súria, que fa temps que ens va cedir amablement el bon amic Joan Font i Rius.

La primera notícia directa sobre aquesta casa és del 20 de juny de 1286, quan Elissendis, donada de Santa Maria sa Vila, va presentar a Pere de Torrents, oficial del bisbe de Vic, una queixa contra Ramon de Fàbrega i contra Bernat, fill seu, acusant-los de no voler pagar a l'església de Santa Maria les prestacions al·lodials que li devien per raó del mas Coromina i per un hort i un mallol que tenien, coses que eren totes elles de la capella. També els acusa de la pretensió que tenien els Fàbrega que en morir el seu pare farien aterrar el sostre que ell havia fet sobre els arcs de l'església –*tectum sive opus factum super archibus dicte ecclesie*– car els Fàbrega deien que era de propietat seva; finalment els demana que aterrin la casa que tenen adjunta a la capella de Santa Maria en la qual hi ha una obertura o finestra que comunica amb la capella.

Els Fàbrega pel seu costat ho negaven tot i deien que la casa adjunta a la capella era anterior a ella i que aquella obertura ja hi fou feta al moment de construir-se la capella.

Posades així les coses, el jutge de Vic, Pere de Torrents, assessorat per gent competent, va condemnar els Fàbrega a pagar les pensions i delmes endarrerits, els va prohibir d'aterrar el sostre fet sobre la capella i els va manar ensorrar la casa adjunta a l'església.

La sentència fou donada a Vic el dia 22 de novembre de 1286.⁵

Aquest document i la menció directa de les obres fetes pels Fàbrega sembla pressuposar que l'origen de la capella no era molt llunyà i que era conegut pels actors i testimonis del plet anterior; per tant, cal suposar que el seu origen devia datar, com a màxim, d'una generació anterior, cosa que permetria suposar que l'església coberta amb arcs o voltes seria de l'època de transició del romànic al gòtic, i feta a principis del segle XIII, època de gran esplet de la devoció mariana. També sembla desprendre-se'n que els deodonats o la comunitat s'hi haurien aplegat en una data força acostada al moment d'iniciar-se el plet.

El privilegi reial del 1292, que més avall copiarem, diu que és una confirmació del que hi havia donat abans el rei Pere II quan encara era només infant reial, és a dir, dintre el regnat del seu pare Jaume I, i això, d'acord amb l'estudi ben raonat de Mn. Lladó, ens portaria a una data situada entre el 1267 i el 1270, època en la qual l'infant Pere actuava com a lloctinent, com a data coneguda més reculada de l'existència de la casa.

Tot això convergeix a situar l'origen de la comunitat de donats de Súrria entre els anys 1250 i 1270, època en què es crearen la majoria de petits monestirs de donats del bisbat; així, trobem que Sant Cristòfol de Manresa és documentat des del 1268, que Sant Miquel del Pla de la Cirera, després traslladat a Santa Llúcia de Rajadell, ho és el 1275, que és també la mateixa data en què el bisbe de Vic va erigir canònicament la comunitat de Santa Margarida Sescorts.

Sembla també que la donada Elisenda de Torra, que regirà la casa almenys fins a l'any 1298, fou la primera priora o endegadora de la nova casa.

La comunitat de *Sancta Maria de Villa* comptava el 1290 amb cinc donades i un clergue que, en qualitat de donat, fou admès definitivament a la comunitat el dia 1 de juliol de 1290. El document que ens ho testifica diu en síntesi que Martí de Rabassa, clergue i donat de la capella de Santa Maria sa Vila, del terme i parròquia de Súrria, lloa i aprova la donació que va fer dels seus béns a l'esmentada capella, segons consta en un altre document a part. Promet a Déu, a Santa Maria i a Elisenda, donada i procuradora de la capella, i a totes les seves successores, que d'ara endavant ho tindran tot i en disposaran només segons el consell, la voluntat i les disposicions d'ella i de les seves successores. Especifica, també, que si volgués comprar blat o fer altres compres, tot ho farà sota el consell de la procuradora o de les que la succeeixin. Només reté dels seus béns 200 sous de moneda barcelonesa de tern, dels quals i del lucre o fruit que en tregui podrà fer-ne el que vulgui.

En una segona part del mateix document, Elisenda, donada, en nom de la capella i amb consell i voluntat de les seves companyes, rep Martí de Rabassa com a donat, li promet ajuda

5. Arx. Cúria Fumada, Vic, Anònims 23, 1286-1287, fol. 27.

segons els seus béns en els seus afers i li assegura el menjar i el vestir per a tots els dies de la seva vida, segons que ho requereixi la dignitat d'un prevere, sobre els béns mobles i immobles de la capella, d'acord amb el pacte que havien fet en un document anterior.

Per a major fermesa, Elisenda i les seves companyes Maria de Corretjoles, Berenguera Llorença, Elisenda de Casaldéu i Berenguera de Castellfollit juren complir aquest pacte per Déu i els seus quatre evangelis.

Féu el document Mn. Bernat, rector de Súrria, i el signaren com a testimonis Ramon sa Fàbrega, Jaume de Comes, Pere de Comes, Bernat Buti i Berenguer Compta.⁶

Quatre anys després del document anterior, el bisbe de Vic, Ramon d'Anglesola, va admetre a Elisenda de Torre com a superiora de la comunitat. Aquest nou document no innovava res, més aviat fa l'efecte d'ésser l'erecció canònica de la comunitat o la seva acceptació oficial per part del bisbe i l'església de Vic.

Aquest nou document, datat al castell episcopal d'Artés el dia 23 de febrer de l'any 1294, diu en substància: Ramon, per la gràcia de Déu bisbe de Vic, saluda la dilecta en Crist Elisenda de la Torre, donada de Santa Maria de Súrria (*Sancte Marie de Sorisa*). És cosa justa i equitativa que la nostra sol·licitud tingui cura de les coses que són justes i convenients; per això, com que fa temps que has fet els teus vots i vius a la capella de Santa Maria del lloc de Súrria sota l'hàbit de les donades i assegures que hi vols viure tota la vida en el servei de Crist i portant el mateix hàbit, et concedim el que desitges, o sigui, que hi puguis viure tots els dies de la teva vida i puguis fruir sempre dels seus béns i de les almoines que els fidels de Crist hi donin, de tal manera que siguis sempre sol·lícita en la cura de totes les coses que siguin en utilitat de la capella, i volem que mentre tu visquis no s'hi pugui establir cap persona que sigui superior a tu i també volem que administris fidelment els seus béns. En testimoni d'això expedim el present document en el qual per a més fermesa fem penjar el nostre segell.⁷

Les clàusules finals podrien fer sospitar que el document fou sol·licitat pel fet que algun clergue o el rector de la parròquia volguessin dirigir la casa deixant de banda la donada Elisenda, que suposem la fundadora de la comunitat, però tot i així resulta evident que es tracta d'una confirmació episcopal del règim i de la vida de la petita comunitat.

Tant aquest document com els altres diuen ben clar que les donades tenien un règim o estatut de vida i que portaven un hàbit especial, per bé que mai no s'especifica quin és. Creiem, però, que devia ser una modalitat de vida segons la regla canònica de sant Agustí, idèntica a la que el mateix bisbe Ramon d'Anglesola imposarà el 1275 a les monges de Santa Margarida Sescorts i la mateixa que un seu successor Ponç de Vilaró, imposarà el 1305 a les donades de Santa Magdalena de Conangle de Roda de Ter. Aquesta regla era també la que regia al monestir de Sant Cristòfol de Manresa i al de Rajadell, on trobem que les monges o donades són anomenades pels documents canongesses.

6. Arx. Parroquial de Súrria, Lligam de pergamins, s.n.

7. *Ibid.*, Lligam de pergamins. Original, sense segell i en força mal estat.

L'últim acte que coneixem de la priora Elisenda és del 13 d'abril de 1298: Elisenda, donada i procuradora (*procuratrix*) de la capella de Santa Maria sa Vila de la parròquia de Sant Cristòfol de Súria, amb el consell i la voluntat de Ramon Jorbes, donat seu i de les companyes Berenguera de Castellfollit, Ermessenda sa Rovira, Elisenda de Casaldéu i Guilleuma de Coaner, admeten Ramon d'Altmirall, de la parròquia de Viver, com a donat i company. Li asseguren el menjar i el vestir i la residència a la seva casa per tots els dies de la seva vida, tant en salut com en malaltia, vellesa o decrepitud. En una segona part del document, el nou donat es lliura amb tots els seus béns a la capella, promet viure-hi a prop, servir-la tan bé com sàpiga i aplegar les almoines que els fidels li donin. Per a major seguretat, fa vot a Déu, a Santa Maria i a sant Bartomeu i jura complir els seus deures i recollir totes les almoines i deixes que els fidels facin a la capella.

Féu el document Bernat de Castellnou, clergue de Súria, i el signaren com a testimonis Jaume de Comes, Pere de Castellnou i Ferrer de Castellnou.⁸

Tot això ens demostra que en l'espai dels vuit anys que van del 1290 al 1298, la comunitat constava del nombre estable de cinc donades i dos donats. Entre les donades hi hagué dos canvis en aquest lapse de temps; moriren o ho deixaren Maria de Corretjoles i Berenguera Llorença, i entraren com a noves Ermessenda de Rovira i Guilleuma de Coaner. Els dos donats són també persones noves, i el prevere Martí de Rabassa, que s'havia lliurat a la capella el 1290, ja no hi residia.

Aquest devia ésser el nombre màxim de comunitaris de Santa Maria sa Vila, nombre que disminuï ja al segle següent i que s'anirà apagant al llarg del mateix segle.

Cal remarcar també l'aparició de sant Bartomeu com a copatró de la capella, almenys des del 1290. Aquesta advocació, la trobem junt amb la de Santa Maria, almenys fins al segle XVI, i remarca més el caràcter d'hospital o de casa d'hospitalitat que tenia la casa i que ja s'indica com a primordial en el precepte reial del 1292, que examinarem tot seguit.

Els privilegis reials

No deixa de sorprendre que aquesta petita comunitat comptés des dels seus inicis amb un privilegi reial o, més ben dit, amb tres, puix que l'únic text conservat fa esment de dos altres privilegis anteriors: un primer concedit per l'infant Pere o futur rei Pere II, i un segon o confirmació del rei Alfons II. Tot això ens ho diu la carta o privilegi del rei Jaume II del 1292.

Aquesta sèrie de privilegis reials, segurament pot explicar-se pel fet que el terme de Súria fou inicialment una possessió dels comtes de Barcelona i després dels reis de la Confederació catalano-aragonesa fins que, el 1314, fou cedit als vescomtes de Cardona.

Més interessant que cap comentari que hi puguem fer serà de transcriure una versió del seu text que en Sarret i Arbós va trobar al llibre de la Vegueria de Manresa, del segle XIII, acompanyat d'unes lletres executòries del sots-veguer, i que va publicar en el treball abans citat. Aquest diu així:

8. *Ibid.*, Lligam de pergamins, s.n.

“Nós Jaume per la gràcia de Déu, rei d’Aragó, de Sicília, de Mallorca i de València i comte de Barcelona. Vista la lletra del senyor rei en Pere, pare nostre, feta en el temps que s’anomenava infant, amb la qual constitueix i rep sota la seva protecció, custòdia i especial comanda i guiatge la prioressa i monges de l’hospital de Santa Maria de Villa, construït en el terme de Súrria (Sorisa), a les seves famílies, masos, censos i totes les coses que pertanyent a dit hospital, i vista també una altra lletra del senyor rei Alfons, amb la qual mana observar dit privilegi, per això, nós, a súpliques de l’abadessa de dit lloc: lloem, aprovem i confirmem a la prioressa i a les dites monges el guiatge i tot el que conté aquella concessió i manem als batlles, veguers, justícies i a tots els oficials i súbdits nostres presents i esdevenidors, que la predita aprovació i confirmació nostra observin i observar facin i no contravinguin ni permetin per cap raó sia contravinguda si confien en la nostra gràcia i amor. Dada a Barcelona el 4 de les nones d’abril del senyor M CC XC dos”.

Aquest darrer privilegi s’ha conservat gràcies a la seva publicació pel sots-veguer de Manresa i Bages, en Romeu Gibert, que actuava en absència del veguer. És molt probable que en els registres de la Corona d’Aragó es trobi també una còpia tant d’aquest darrer document com de les anteriors concessions i ratificacions.

El sots-veguer de Manresa va manar-lo copiar en el seu registre junt amb la crida següent:

“Ara oiats per part del senyor Rey o del seu Veguer, com tuyt sapiats que lo rey ha rebut en sa guarda e en son deffeniment especial la Prioressa e les monges de Santa Maria ça vila de Sorisa e tots lurs béns, perquè el veguer mana de part del senyor Rey, que null hom no les agreuge elles ne lurs béns, sota pena de cors e d’aver”.

Resulta evident que el primer privilegi i les successives concessions es varen donar sempre a petició de la prioressa o donada principal de Súrria. Ja hem indicat abans que el privilegi inicial de l’infant Pere es devia donar entre els anys 1267 i 1270; la confirmació d’Alfons el Franc devia fer-se entre el 1283 i el 1290 i Jaume II el Just va fer la darrera confirmació l’any següent de la seva ascensió al tron catalano-aragonès.

Recordem que Súrria era en aquest temps un lloc reial; per tant, els donats de Santa Maria sa Vila podien recórrer als reis com a senyors temporals seus. Els títols de *prioressa* i fins *d’abadessa* que els documents reials donen a la donada major de la casa no tenen cap valor concret, i la resta de documents no empren mai aquesta designació; es tracta, evidentment, d’una nomenclatura habitual que feia servir la cúria reial quan es referia als superiors de les comunitats.

Indulgències i autoritzacions episcopals

Una casa de donats, sobretot si tenia cura d’una capella i d’un hospital, necessitava d’un patrimoni i d’unes rendes o cabals per al seu manteniment. Ja veurem com Santa Maria sa Vila comptava amb alguns béns patrimonials, però la major part dels diners per al seu sosteniment devia procedir dels captiris. Ja s’ha vist com la tasca i obligació principal dels donats era la de fer de recaptadors d’almoines per a la casa. És per aquesta causa que les donades es dirigiren als bisbes de Barcelona i de Vic per obtenir llicències per a captar en les

respectives diòcesis i per demanar-los també indulgències amb les quals poguessin estimular la generositat dels fidels.

Un mateix pergami de l'antic arxiu parroquial de Súrria conté quatre permisos per a captar i les corresponents concessions d'indulgències, donats cronològicament pels bisbes: Bernat Pelegrí, bisbe de Barcelona, el 1290; Ponç de Vilaró, bisbe de Vic, el 1302; Ponç de Gualba, bisbe de Barcelona, el 1305, i Berenguer Saguardia, bisbe de Vic, el 1307.⁹

La primera d'aquestes concessions diu en substància:

“Fra Bernat, per la gràcia de Déu bisbe de Barcelona, a tots els fidels de la ciutat i diòcesi de Barcelona als qui pervindran aquestes lletres, salut i desig d'abundància de bones obres. Com que d'acord amb les paraules de l'apòstol tots ens presentarem davant del tribunal de Crist i rebrem la recompensa en el nostre cos segons el bé o el mal que haurem fet i així ens convé ara sembrar a la terra per tal que puguem fer una bona collita en el cel amb fruit multiplicat per la misericòrdia de Déu, car qui poc sembla poc sega i qui sembla benediccions recollirà també dels seus béns la vida eterna; per això, atenent que l'església de Santa Maria de Vila, situada dintre la parròquia de Sant Cristòfol de Súrria, del bisbat de Vic, no té béns dels quals pugui adquirir llibres, robes, lluminàries i altres coses pertanyents al culte diví; que l'edifici i les cases en les quals viuen els servidors de l'església i les deonades necessiten una gran reparació i que els béns propis que posseeixen no són suficients per al sosteniment de les senyores i dels altres servents que allà serveixen Déu i per tant necessiten de l'ajut de tots els fidels de Crist, per tot això preguem atentament en el Senyor a tots els nostres fidels i els exhortem perquè per a remissió dels seus pecats facin caritat a la dita església o al seu postulator de béns que Déu els ha donat per tal de subvenir les necessitats de l'església i de les seves serventes. I a fi que tots puguem aconseguir els gaudis eternals per aquestes i altres bones obres, concedim quaranta dies d'indulgència, per la gràcia de l'Esperit Sant, a tots els qui, confessats i verament peneditos dels seus pecats, donin les seves almoines en favor de dita església. Dat a Barcelona el 9 de gener de l'any del Senyor 1290”.

Al peu del mateix document, el bisbe de Vic, Ponç de Vilaró, amb una disposició datada al monestir de Manresa (*in monasterio Minoricense* = la canònica de la Seu de Manresa [?]) el 19 d'agost de 1302, va afegir-hi quaranta dies més d'indulgència amb les mateixes condicions que les que hi havia donat el bisbe de Barcelona i va posar-hi encara una clàusula de confirmació de les anteriors amb aquestes paraules:

“I també confirmem les indulgències donades per altres bisbes en la nostra diòcesi, sempre que siguin conformes amb la nostra dignitat”.

Sota aquest text, el bisbe de Barcelona, Ponç de Gualba, hi va afegir el 3 d'abril de 1305 la concessió de quaranta dies més d'indulgència i diu que ho fa perquè s'ha assabentat pel document del bisbe de Vic de la necessitat que passa la capella i comunitat de donades, i per això notifica a tots els rectors i capellans de la seva diòcesi que quan el donat de Santa Maria

9. *Ibid.*, Lligam de pergamins, s.n.

passi a recaptar per les seves esglésies, l'atenguin bé i exhortin el poble cristià a donar-li caritat; n'exceptua només el cas que si hi passa el quèstor d'almoines per a la fàbrica de la catedral de Barcelona, aquest tingui preferència sobre tots els altres.

Aquest interessant document es clou amb una darrera concessió feta pel bisbe de Vic, Berenguer Saguàrdia, datada a la ciutat de Vic l'endemà del dia de Rams (20 de març) de 1307, que hi afegeix quaranta dies més d'indulgència i confirma totes les indulgències i perdons concedits pels seus antecessors.

Com a resum de totes aquestes concessions es desprèn que l'estat econòmic de Santa Maria sa Vila era força precari i que entre el 1302 i el 1309 el bisbe de Vic havia fet un document exhortant tots els fidels a ésser generosos envers la capella i hospital. La repetida concessió d'indulgència no era res més que un reclam piadós per a excitar la generositat dels fidels.

La dotació del monestir

L'escassa documentació conservada sobre Santa Maria no permet de precisar quina era la dotació completa de la capella i la comunitat, però tot fa suposar que era molt petita. El primer document, del 1286, ens deia que la capella posseïa el domini alodial del mas Coromina, d'un hort i d'un mallol o vinya nova; també ens deia que els Fàbrega posseïen aquests béns junt amb la casa que hi havia construïda al costat i en part a sobre de la capella o església de Santa Maria.

Un altre document, del 1369, ens exposa la queixa que Mn. Bartomeu d'Oliveres, beneficiat de Santa Maria i de Sant Bartomeu, va presentar o promoure davant Bonanat de Castelló, degà de Manresa i de Bages, contra Berenguer de Fàbrega i contra el seu nebot, Romeu de Fàbrega, perquè no volien pagar el delme d'unes terres o tria que eren de domini de la capella. La sentència o concòrdia que va donar el degà reconeixia el domini de la capella de Santa Maria i de Sant Bartomeu sobre aquestes terres.¹⁰

Molts anys més tard, el 6 de gener de 1491, Mn. Joan Soler, que era rector de Sùria i a la vegada beneficiat de la capella de Santa Maria i de Sant Bartomeu sa Vila, va establir a Pere Vila dues peces de terra, ermes, la primera anomenada "La font del monestir", i la segona era la que tenia edificada la caseta o mas d'En Vila, totes dues en alou del monestir. El preu de l'entrada fou de 3 lliures i cada any havia de pagar delme i primícia.¹¹

Finalment, el 1593 hem trobat encara que la peça de terra anomenada "La font del monestir", que es trobava junt a la capella, pagava un petit cens a l'església, però la seva propietat o domini útil era compartit entre Pere Vila, del mas Savila del lloc i l'hereu del mas Tordell.¹²

La repetició dels mateixos llocs fa suposar que tota la propietat de l'antic monestir es reduïa a unes poques terres dels seus voltants; de fet, el patrimoni era tan petit, que al segle

10. *Ibid.*, Pergamí núm. 3

11. *Ibid.*, Manual Rector Soler, s.f.

12. *Ibid.*, Visites Pastorals 1593

XVII, quan ja no hi havia record de la vella comunitat, no donava ni per a mantenir un capellà beneficiat, segons va queixar-se el 1641 Mn. Joan Reixach, diaca, beneficiat de la capella de Santa Maria i de Sant Bartomeu, quan el bisbe de Vic li volia imposar l'obligació de residència. Sabem també que el beneficiat rebia per aquest temps un censal de la casa Ribera de Coaner.¹³

Decadència i extinció de la comunitat

Tot i que els inicis de la casa monàstica de Súrria semblen més esponsorosos que els d'altres monestirs parions, a causa dels seus privilegis reials i de les concessions d'indulgències episcopals, no per això fou de vida més brillant i duradora.

Podem quasi assegurar que va deixar de tenir vida comunitària a partir de mitjan segle XV. Coneixem encara la notícia que el 14 de febrer de 1307, Bernat, donat i procurador de Santa Maria sa Vila, amb el consell de Ramon d'Altmirall, també donat, i amb el consentiment de les donades, admet Guillem de Puigdac com a nou donat.¹⁴ Això fa suposar que ara el govern i direcció de la casa havia passat als homes o donats tot i subsistir-hi el grup de donades.

Sobre l'estat de la casa, tenim una valuosa notícia directa en la visita pastoral que va fer-hi el 21 de juliol de 1331 el bisbe de Vic, Galceran Sacosta. Feta la visita pastoral a Sant Cristòfol de Súrria, el rector de la parròquia, Arnau de Claperosa, va declarar al bisbe:

“en la parròquia de Sant Cristòfol de Súrria hi ha una capella anomenada de Santa Maria de Súrria en la qual es dona hospitalitat, però des que s'encarregà d'ella Jaume Puig, vicari, ha cessat l'esmentada hospitalitat, i el tal vicari no resideix en la capella, sinó que es fa portar els béns de la Capella a Calaf, on viu d'ells. També declara que en Ferrer i la seva esposa Ermessenda, donats de l'esmentada capella són mals administradors i consumeixen els béns de la capella bevent exageradament i ocultant-los. Hi ha a la capella una altra donada que és una bona dona i de bon comportament. També declarà que els donats de la capella vivien en ella sense llicència del rector i, segons diuen també, sense llicència del bisbe”.¹⁵

Aquest quadre, no massa falaguer, és la darrera notícia que ens parla directament de la comunitat, i tot fa suposar que va desaparèixer a poc a poc i que es va reduir al beneficiat i a algun donat esporàdic a partir de la pesta negra i del retrocés demogràfic de mitjan segle XIV.

Notícies complementàries

Hem recordat que la capella de Santa Maria, o el poc que en quedava, fou arrasat entorn del 1900. No sabem, en canvi, la data en què va deixar de tenir culte, per bé que sembla que fou al llarg del segle XVIII; en tot cas, les últimes notícies que en tenim són del 1708 i sabem

13. *Ibid.*, Manual Rector Vilar, s.f.

14. *Ibid.*, Lligam de Pergamins, s.n.

15. Arx. Mensa Episc. Vic, Visites Pastorals 1331-1332, Llibre de les mosques, Lligall 1200 b.

que no tenia culte el 1855 quan es va fer una detallada descripció dels termes de la parròquia i de les seves capelles o llocs de culte. La successió de beneficiats va durar almenys fins al 1691.

En els llibres antics de testaments de Súrria hi ha moltes deixes fetes a la capella de Santa Maria i de Sant Bartomeu fins als volts del 1542 i que només l'anomenen Santa Maria sa Vila a partir del 1573. En aquest darrer any la vídua Joana Salipota fa celebrar cinc misses de rèquiem a la capella, per la seva ànima.

El 10 d'octubre de 1584, l'honorable Jaume Reguant, batlle de Súrria, amb els jurats Cristòfol Quer del Samuntà i Cristòfol Comes encomanen les claus de Santa Maria a Janot Balaguer, habitant del mas Soler i amb aquest motiu es fa un inventari del parament de la capella, on troben que hi ha: "Primo uns saltiris de coral en que y a doscents i xixanta sis grans. Item un pàlit de domàs blanc i blau amb una imatge de Ntra. Sra. del Roser. Item un mantell de Ntra. Sra., de satí vermell amb potges d'or. Item un altre mantell de domàs pardo. Item una casulla de xamellot vermell ab sa stola y maniple".¹⁶

La visita pastoral, abans esmentada, del 1593 dóna també un petit inventari dels ornaments de la capella, entre els quals s'esmenten dues casulles, l'una de cotonina i l'altra de xamellot, dues albes i algunes altres peces menors.

L'any anterior, el 13 de setembre de 1592, els jurats de Súrria, Joan Costafreda, Joan Vilella i Pere Lladó feren contracte amb el pintor de Solsona, Miquel Moja, per a pintar "un retaule de la capella de Santa Maria de Defora". Al centre hi devia fer una imatge de la Mare de Déu, de tres pams i mig d'alçada, que sembla que devia ésser d'escultura o de relleu, puix que diu després que sobre tela haurà de pintar les imatges de sant Joaquim i de santa Anna, i a dalt un Sant Crist; als costats del retaule hi haurà de pintar les històries de la Nativitat de Ntra. Sra. de la Presentació al Temple, de l'esposori amb sant Josep, de l'Anunciació de Maria, de la Nativitat de Crist i de l'Adoració dels Reis Mags; a la peanya hi havia de pintar l'Ecce Homo, sant Joan Baptista i sant Pere. El preu total de l'obra seria de 25 lliures, més els materials que els havien d'aportar els jurats.¹⁷

La manca de tota al·lusió a sant Bartomeu tant en aquest contracte com en altres notícies de l'època, sembla indicar que en aquest temps ja no tenia culte a la capella.

El benefici, que hem vist en plena decadència el 1641, s'havia ja extingit vers el 1680, puix que per aquest temps la seva dotació fou cedida a la confraria del Roser, que així quedà encarregada del seu culte. En el llibre de les Prioeres del Roser de Súrria consten, entre els anys 1688 i 1694, notícies de misses i de rés de completes fets celebrar per l'administració del Roser a Santa Maria sa Vila entre aquells anys.

La darrera notícia sobre el culte d'aquesta capella és de l'any 1708, quan en una taula d'aniversaris de la parroquial s'hi anoten també els que se celebraven a la sufragània de Santa

16. Arx. Parroquial de Súrria, Manual Rector Roca, s.f.

17. *Ibid.*, Manual IV del Rector Roca, s.f.

Maria de Cererols i els de "Santa Maria de Àvila", que no pot ésser altra que una curiosa versió del nom de Santa Maria sa Vila.

Més tard, ni en les detallades visites del bisbe Ramon de Marimon, fetes entre els anys 1724 i 1744, ni en la detallada recensió del Pla beneficial del bisbe Sarmentero, fet vers el 1775, ni en la relació dels límits i capelles de Súria del 1885, no hem trobat cap més referència a Santa Maria sa Vila, que ja devia haver caigut en l'oblit i devia haver començat la seva ruïna inexorable.

Aquestes són totes les notícies que podem aportar referents a aquest petit cenobi, pràcticament ignorat, i que és una fita més en l'estudi del fenomen en la donació a Catalunya, una de les modalitats típiques de l'espiritualitat popular dels segles XII al XIV.

Extret de "*Miscel·lània Fort i Cogul*".
Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, d'Antoni Pladevall

LES NOTÍCIES DE SANTA MARIA SA VILA A L'ARXIU PARROQUIAL DE SÚRIA

Albert Fàbrega

Introducció

Uns anys abans de la Guerra Civil de 1936, l'Ajuntament de Súria va encarregar a Mn. Fortià Solà la redacció d'una història de Súria. Amb aquest objectiu Mn. Solà va prendre una sèrie de notes a l'Arxiu Parroquial de Súria. Poc després, el que quedava de l'arxiu va ser destruït i, avui, les notes de Mn. Solà són tot el que ens ha arribat d'aquell arxiu. Aquestes notes, manuscrites sobre retalls de paper, solapes de sobres, etc. van passar a Joan Font i Rius el qual les va cedir a Mn. Antoni Pladevall. Mn. Pladevall en va extreure informació per al seu treball *Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 287-306*. L'any 2003, Mn. Pladevall ens va deixar les notes per fer-ne la transcripció. Es refereixen, exclusivament, a Santa Maria sa Vila i Santa Maria de Cererols; però les més extenses i completes són les de Santa Maria sa Vila, objecte del present recull.

La transcripció és absolutament fidel a les notes de Mn. Fortià Solà, segons la lectura que n'hem fet. Quan els textos són en llatí hi adjuntem la traducció o resum que fa Mn. Pladevall en la seva publicació. Quan les anotacions són en català no hi ha resum. Els documents estan en ordre cronològic.

Documents

1

1286, juny, 15

Arxiu Parroquial de Súria, pergami 1¹.

S^a Maria litigi

A XVII de les Kal. de Juliol de 1286, Elicendis donada de S^a Mª de la Vila presenta al oficial del Bisbe de Vich P. de Torrentibus un litigi contra Ramon de Fabrica i Bernat son fill, acusant-los de no voler pagar a la iglesia de S^a M^a les prestacions alodials que se li tenen per raó del mas Coromina, per un hort i per un maiol que tenen i és de senyoriu de dita capella. Així mateix els acusa de la pretensió que els Fàbrega tenen, de que al morir el pare, faran aterrar el sostre o tectum sive opera factum super archibus dicte Ecclesie, pertanyent als citats Fàbrega; i a més demana que els tals hajan d'ennrunar la casa que tenen adjunta a la capella de S^a M^a en la qual hi ha una obertura o finestra que comunica amb la capella. Els Fàbrega neguen tot lo de què se els acusa i

1. Mn. Pladevall esmenta una còpia d'aquest document a l'Arxiu Episcopal de Vic, Cúria Fumada, Anònims 23, 1286-1287, fol. 27 v. Aquesta còpia no l'hem pogut localitzar.

diuen que la casa adjunta a la capella és anterior a ella i que la porta u obertura ja hi fou feta al ferse la iglesia. El jutge assessorat per intelligents condemna als Fàbrega a pagar les pensions o delmes atrassats; els prohibeix aterrar el sostre i els mana enrunar la casa adjunta. La sentència es feta a data X de les Kal. Desemb. del dit any 1286.

(Arx. P. Súrria pergamins, pergami nº 1)

2

1290, gener, 9, Barcelona

Fra Bernat, per la gràcia de Déu bisbe de Barcelona, a tots els fidels de la ciutat i diòcesi de Barcelona als qui pervindran aquestes lletres, salut i desig d'abundància de bones obres. Com que d'acord amb les paraules de l'apòstol tots ens presentarem davant del tribunal de Crist i rebrem la recompensa en el nostre cos segons el bé o el mal que haurem fet i així ens convé ara sembrar a la terra per tal que puguem fer una bona collita en el cel amb fruit multiplicat per la misericòrdia de Déu, car qui poc sembla poc sega i qui sembla benediccions recollirà també dels seus béns la vida eterna; per això, atenent que l'església de Santa Maria de Vila, situada dintre de la parròquia de Sant Cristòfol de Súrria, del bisbat de Vic, no té béns dels quals pugui adquirir llibres, robes, lluminàries i altres coses pertanyents al culte diví; que l'edifici i les cases en les quals viuen els servidors de l'església i les deodonades necessiten una gran reparació i que els béns propis que posseeixen no són suficients per al sosteniment de les senyores i dels altres servents que allà serveixen Déu i per tant necessiten de l'ajut de tots els fidels de Crist, per tot això preguem atentament en el Senyor a tots els nostres fidels i els exhortem perquè per a remissió dels seus pecats facin caritat a la dita església o al seu postulant de béns que Déu els ha donat per tal de subvenir les necessitats de l'església i de les seves serventes. I a fi que tots puguem aconseguir els gaudis eternals per aquestes i altres bones obres, concedim quaranta dies d'indulgència, per la gràcia de l'Esperit Sant, a tots els qui, confessats i verament penedit dels seus pecats, donin les seves almoines a favor de dita església. Dat a Barcelona el 9 de gener de l'any del Senyor 1290.

Arxiu Parroquial de Súrria, lligall de pergamins s/n

(Traducció d'Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súrria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 299-300)

Santa Maria de Súrria. Indulgències (1290)

Frater Bernardus miseracione divina Barchin. Episcopus, universis Xpi. fidelibus pro Barchinone civitate et dioc. constitutis ad quos praesentes littere pervenerint habetem et bonis operibus abundare. Quoniam ut ait apostolus: omnes stabimus ante tribunal Xpi. recepturi prout in corpore persimus sive bonum fuerit sive malum, oportet nos diem extreme messionis misericordie operibus prevenire ac eternorum intuitu seminare in terris quod reddente domino cum multiplicato fructu recolligere debemus in celis, firmam spem ficuciamque tenentes quoniam qui parce seminat parce et metet, et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus metet vitam eternam. Cum igitur ecclesia Beata Marie de Villa sita in ecclesia parochialis Sti. Xpofori de Sorisa, Vicensis dioc. non habeat nule sibi in libris pannis, luminariibus ac aliis ad divinum cultum pertinentibus valeat providere; nec non fabrica et domus ipsius ecclesie in quibus servitores et deodate in ea commorantur mag-

na reparacione indigeant, et ad necessaria eciam dominarum ibidem Deo deservi encium et aliorum servitorum propriae sibi non suppetant facultates, et subsidium Xpi. fidelium eis valde necessarium existat; universitatem nostram rogamus atente in Domino et exhortamur vobis nihilominus in remissionem vestrorum peccatorum injungentes, quatenus de bonis a Deo vobis collatis pias elemosinas et grata charitatis subsidia jam dicta ecclesiae vel nuncio ejus erogetis est per subvencionem vestram inopie et necessitati predictae ecclesiae et dominarum ibidem deserviencium successoratur. Et vos per hec et alia bona que domino inspirante feceritis ad eterna possitu gaudia feliciter pervenire. Nos vero de Iesu Xpi. misericordia confidentes, omnibus vere penitentibus et confesis qui predictae ecclesiae suas elemosinas destinaverat ac manus porrexerit adjutrices quadraginta dies de injuncta sibi legitime.

Sancti Spiritus misericorditer relaxamus. Datum Barchinone V idus Januarii Anno Domini Millesimo Duocentesimo nonagesimo. (1290)

(Arx. P. Súria, llig. pergamins)

3

1290, juliol, 1, Súria

Martí de Rabassa, clergue i donat de la capella de Santa Maria sa Vila, del terme i parròquia de Súria, lloa i aprova la donació que va fer dels seus béns a l'esmentada capella, segons consta en una altre document apart. Promet a Déu, a Santa Maria i a Elisenda, donada i procuradora de la capella, i a totes les seves successores, que d'ara endavant ho tindran tot i en disposaran només segons el consell, la voluntat i les disposicions d'ella i de les seves successores. Especifica, també, que si volgués comprar blat o fer altres compres, tot ho farà sota el consell de la procuradora o de les que la succeeixin. Només reté dels seus béns 200 sous de moneda barcelonesa de tern, dels quals i del lucre o fruit que en tregui podrà fer-ne el que vulgui.

En la segona part del document, Elisenda, donada, en nom de la capella i amb consell i voluntat de les seves companyes, rep Martí de Rabassa com a donat, li promet ajuda segons els seus béns en els seus afers i li assegura el menjar i el vestir per a tots els dies de la seva vida, segons que ho requereixi la dignitat d'un prevere, sobre els béns mobles i immobles de la capella, d'acord amb el pacte que havien fet en un document anterior.

Elisenda i les seves companyes Maria de Corretjoles, Berenguera Llorença, Elisenda de Casladéu i Berenguera de Castellfollit juren complir aquest pacte per Déu i els seus quatre evangelis.

El notari és Mn. Bernat², rector de Súria, i el signen com a testimonis Ramon de Fàbrega, Jaume de Comes, Pere de Comes, Bernat Ruti i Berenguer Comte.

Arxiu Parroquial de Súria, lligall de pergamins s/n

(Resum d'Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 293-294)

2. Probablement Bernat de Castellnou, que apareix en un altre document posterior.

Comunitat de monges o donades de S. Mª de la Vila (1290)

Notum sit cunctis quod ego Martinus de Rabassia clericus et donatus capelle Sancte Marie de Villa de termino et parochia de Sorisa, concedo ... et approbo illam donacionem quam fui de bonis meis predictae capelle, sicut in alio instrumento plenius et laicius continetur. Et ... promitto Dno. Deo et .. vobis Elisenda donate eiusdem capelle et successoribus tuis tenentibus et procurantibus dictam capellam, quod ab hac die in antea procurabo et tenebo omnia bona mea ubique habeam, longe vel prope ad consilium et voluntatem vestrorum, tali modo quod illis cui comandavero ... teneant ad comandam meam et vestram ... Et si ego voluero emere triticum bladum vel facere aliquas mercaturas, quod faciam ad consilium tuum tuarumque ... Retineo tamun mihi modo de presenti de predictis bonis meis ducentos sol. monete ternalis Barchim. de quibus et de fructibus eorum faciam omnem meam voluntatem ..

Unde ego Elicendis donata predicta capelle voce racione et nomine predicta capelle de consensu et voluntate meorum sociatum recipio predictam confessionem et approbacionem et promitto ... quod ero vobiscum in regariis vestris set potero ... et damus vobis victum et vestitum in omni vita vestra ut decet presbitero super omnibus bonis tam seditibus quam mobilibus predictae capelle et predicti loci nostri ut jam in alio instrumento melius et laicius continetur. Et est hec omnia predicta majorem habeant firmitatem, ego predicta Elicendis, Maria de Corrayolis, Berengaria Lorenza, Elicendis de Casaldeu et Berengaria de Castelfulit donate predictae capelle S. Marie de Villa juramus per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia ... omnia predicta attendere et complere, et non in aliquo contravenire... Actum est hoc Kalendis Julii Anno Dni. MCC nonagesimo. Sig+num Martini de Rabassia clerici et donati predictae ... Sig+num Elicendis (segueix la firma de les altres donades) qui hec facimus concedimus atque juramus. Testes hujus rei sunt R. sa Frabega, Jacobus de Cumbis, P. de Cumbis, Bernardus Ruti et Berengarius Compte. - Sig+num Bernardi de ...no presbiteri et rectoris ecclesie de Sorisa qui hec scripsi.

4

1294, gener, 25, Artés

Ramon, per la gràcia de Déu bisbe de Vic, saluda la dilecta en Crist Elisenda de Torre³, donada de Santa Maria de Súria. És cosa justa i equitativa que la nostra sol·licitud tingui cura de les coses que són justes i convenients; per això, com que fa temps que has fet els teus vots i vius a la capella de Santa Maria del lloc de Súria sota l'hàbit de les donades i assegures que hi vols viure tota la vida en el servei de Crist i portant el mateix hàbit, et concedim el que desitges, o sigui, que hi puguis viure tots els dies de la teva vida i puguis fruit sempre dels seus béns i de les almoines que els fidels de Crist hi donin, de tal manera que siguis sempre sol·lícita en la cura de totes les coses que siguin en utilitat de la capella, i volem que mentre tu visquis no s'hi pugui establir cap persona que sigui superior a tu i també volem que

3. És l'únic lloc on la priora Elisenda apareix com a Elisenda de Torre. Els Torre, ciutadans de Manresa, van ser una de les famílies de castlans de Súria, documentats els segles XIII i XIV. Abans del 1335, any de la seva mort, Bernat de Torre havia fundat dos beneficis a la capella de Santa Maria i Sant Bartomeu Apòstol. El rei Pere I, l'any 1209, havia atorgat a un altre Bernat de Torre cases a Santa Maria sa Vila. El rei Pere II havia fundat el monestir de Santa Maria. Així que Elisenda de Torre havia de ser, sens dubte, un membre de la família d'aquests Torre.

administris fidelment els seus béns. En testimoni d'això expedim el present document en el qual per a més fermesa fem penjar el nostre segell.

Arxiu Parroquial de Súrria, lligall de pergamins s/n

(Resum d'Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súrria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 294-295)

S^a Maria. La monja superiora

Raimundus miseracione divina Episc. Vicen. dilecte in Xpo. Elicendi de Turre donate Sancte Maria de Sorisa salutem. Tum vigor equitatis tuum ordo expostulat ut ea que justa fuerint per sollicitudinem nostram (effectum consequantur) Cum igitur in capella Beate Marie dicti loci de Sorisa sub habitu donatarum ibidem dejencium dies ... devocione antiqua reddideris vota tua et in ea dierum tuorum ... set asseris in Xpi. servicio ... in prefata capella ... reddere valeas ... sub habitu quum nune festas liberam tibi ... (vijore) prescucium concedimus facultatem predictam capellam cum suis (bonis) omnibus et elemosinis quas fidelium Xpi ... contemplacionem ipsius ... largiendas ... diebus omnibus vite tue ex certa sciencia concedentes. Iter tamen quod tu in procuranda utilitate dicta capella fidelis fueris ... in ipsam capellam tibi persona aliqua dum vixeris nullatemus preponatur sed in ea te majorem esse volumus et bona ipsa per te fideliter gubernari. In cuius rei testimonium presenta litteras sigilli nostri appensione fecimus roborari. Datum in castro nostro de Artés VIII Kda. Februarii Anno Dni. MCCXC quarto.

(Arx. P. Súrria llig. pergamins)

(Document original, sens el segell i molt borrós)

Sembla que Elicendis sortí del Convent, i amb el present document el Prelat l'autoritza per tornar i ésser superiora del mateix.

5

1298, abril, 13

Elisenda, donada i procuradora de la capella de Santa Maria sa Vila de la parròquia de Sant Cristòfol de Súrria, amb el consell i voluntat de Ramon Jorbes, donat seu i de les companyes Berenguera de Castellfollit, Ermessenda sa Rovira, Elisenda de Casaldéu i Guilleuma de Coaner, admeten Ramon d'Altmirall, de la parròquia de Viver, com a donat i company. Li asseguren el menjar i el vestir i la residència a la seva casa per tots els dies de la seva vida, tant en salut com en malatia, vellesa o decrepitud. El nou donat es lliura amb tots els seus béns a la capella, promet viure a la casa, servir-la tan bé com sàpiga i aplegar les almoines que els fidels li donin. Per a major seguretat, fa vot a Déu, a Santa Maria i a Sant Bartomeu i jura complir els seus deures i recollir totes les almoines i deixes que els fidels facin a la capella.

El notari és Bernat de Castellnou, clergue de Súrria i signen com a testimonis Jaume de Comes, Pere de Castellnou i Ferrer de Castellnou.

Arxiu Parroquial de Súrria, lligall de pergamins s/n

(Resum d'Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súrria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 295-296)

Donat de S^a Maria i S. Bartomeu

Notum sit cunctis quod ego Elicendis donata et procuratrix capelle Sta. Marie de Villa site in parochia Sancti Xpori de Sorisa, de consilio et voluntate fratris R. Jorbes donati nostri et aliarum sociarum nostrarum recipimus te Raimundum de Altmirail de parochia de Viver in donatum nostrum et socium. Et ideo assignamus tibi et damus in domo nostra et in omnibus bonis nostris tam sedilibus quam movilibus ... que habemus vel habere debemus racione dicte capelle victum et vestitum in temporalibus et in spiritualibus omnibus diebus vite tue, in senectute in infirmitate secundum posse domus et capelle nostre et eciam in sanitate sient nulus dici potest et cogitari ...

Versa vice ego predictus Raimundus de Altmirail faciens me donatum et socium vestrum ... dono memetipsum Domino Deo et capelle predicte Beate Marie de Villa cum omnibus bonis meis, juribus, vocibus racionibus regalibus et personalibus ... et promitto vobis .. facere residenciam personalem in domo vestra et in capella predicta et quod serviam predictam capellam secundum mema posse, et agragabo helemosinas et procurabo ut melius potero .. de bonis .. ad utilitatem et proficium predicte domus et predicte capelle. Et ad majorem securitatem ego R. de Altmirail omnia predicta promitto attendere et complere et facio votum Deo et Beate Marie et Sancto Bartolomeo et omnibus sanctis Dei et juro per Deum et ejus sancta quatuor Evangelia coram me posita corporaliter facta et quad bene et fideliter adducem helemosinas, lexias et omnibus aliis bonis quod fidelibus Jesu Xpi. erogabuntur in dicta domo vestra.

Actum est hoc idus aprilis anno Dni. MCCXCVIII.

Sig+num Elicendis donata et procuratrix predicta.- Berengaria de Castelfulito, Ermesendis de sa Ruvira, Elicendis de Casaldeu, Guillelma de Coaner, nos qui hec facimus et firmamus. Sig+num fratris Raimundi Jarbesi predicti qui hec facio et firmo.- Sig+num Raimundi de Altmirail predicti qui hec facio et firmo et notum feci et juravi. Testes hujus rei sunt Jacobus den Comes, P. de Castronovo, F. de Castronovo.- Sig+num Bernardi de Castronovo clerici de Sorisa qui hec scripsi, die et anno que supra.

(Arx. P. Súrria: llig. pergamins)

6

1302, juliol, 19, Manresa

Pons, bisbe de Vic, confirma les indulgències de Bernat de Barcelona i afegeix: I també confirmem les indulgències donades per altres bisbes en la nostra diòcesi, sempre que siguin conformes amb la nostra dignitat.

Arxiu Parroquial de Súrria, lligall de pergamins s/n

S^a Maria de la Vila. Indulgències (1302)

El bisbe de Vich Pons (de Vilaró), amb document fetxat així: Datum in Monasterio Minoricensi quartodecimo Kalendis Augusti anno Dni. Millesimo Trecentesimo secundo (1302) concedeix 40 dies de perdó als benefactors de la iglésia de S^a Maria. El document és redactat al peu de la lletra que el del bisbe Fra Bernat de Barcelona del 1290, afegintse solament esta clàusula: "Et eciam indulgencias alorum dominorum Episcoparum quantum dignitatis nostre congruit in nostra dioçesi confirmamus"

(Arx. P. de Súrria; llig. pergamins)

7

1305, abril, 3, Barcelona

El bisbe de Barcelona, Ponç de Gualba, afegeix 40 dies més d'indulgències i diu que ho fa perquè s'ha assabentat pel document del bisbe de Vic de la necessitat que passa la capella i comunitat de donades, i per això notifica a tots els rectors i capellans de la seva diòcesi que quan el donat de Santa Maria passi a recaptar per les seves esglésies, l'atenguin bé i exhortin el poble cristià a donar-li caritat; n'exceptua només el cas que si hi passa el quèstor d'almoines per a la fàbrica de la catedral de Barcelona (Sta. Eulàlia), aquest tingui preferència sobre tots els altres.

Arxiu Parroquial de Súria, lligall de pergamins s/n

(Resum d'Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 300)

Santa Maria de la Vila. Indulgències (1305)

Pons, bisbe de Barcelona, concedeix 40 dies de perdó als benefactors de S^a Mª de la Vila, de Súria, amb document fetxat a Barcelona III nonis Aprilis anno Dni. Millesimo CCC quinto. El document és redactat al peu de la lletra que els anteriors, solament que es fa constar que s'ha enterat per el document del bisbe de Vich de la necessitat que passa la capella i donades de S^a M^a. I al final es diu: "Vobis autem ecclesiarum nostrarum rectoribus et capellanis et locum vestrum tenentibus dicimus et mandamus ut cum donatus seu nuncius dicte capelle presentes litteras secum portans ad vos venerit elemosinas petiturus ipsum benigne recipiatis et populum vobis commisum ad benefaciendum eidem piis exhortacionibus et salubribus monitis inducatis. Volumus tamen quad cum nuncius fabrice venerabilis ecclesie Ste. Eulalie sedis nostre in vestris ecclesis vel parochiis pro petendis elemosinis presens fuerit, huic donato seu questori et cuilibet alteri preponatur."

(Arx. P. Súria; llig. pergamins)

8

1307, Vic

Arxiu Parroquial de Súria, lligall de pergamins s/n

S^a Maria de la Vila. Indulgències (1307)

El bisbe de Vich (no hi ha nom per ésser mutilat el document, però ha d'ésser Berenguer de Guàrdia) concedeix 40 dies de perdó als benefactors de S^a Maria, amb document redactat al peu de la lletra que els anteriors, confirmant els perdons dels seus antecessors. És fetxat: "Datum Vici, in crastinum rame palmarum anno Dni. MCCC septimo."

(Arx. P. Súria. Llig. Pergamins)

9

1307, gener, 14

Arxiu Parroquial de Súrria, lligall de pergamins s/n

Donat a S^a Maria

1307, 19 kal. Februarii

Bernat procurador, ab consell de Ramon de Altmirail, donats de S^a Maria, i ab consentiment de les donades, admet un nou donat per nom Guillem de Podio Dachs.

(Arx. P. Súrria. Llig. pergamins)

Així són 3 els donats.

10

1331

En la parròquia de Sant Cristòfol de Súrria hi ha una capella anomenada de Santa Maria de Súrria en la qual es dóna hospitalitat, però des que s'encarregà d'ella Jaume Puig, vicari, ha cessat l'esmentada hospitalitat i el tal vicari no resideix en la capella, sinó que es fa portar els béns de la capella a Calaf, on viu d'ells. També declara que en Ferrer i la seva esposa Ermessenda, donats de l'esmentada capella, són mals administradors i consumeixen els béns de la capella bevent exageradament i ocultant-los. Hi ha a la capella una altra donada que és una bona dona i de bon comportament. També declarà que els donats de la capella vivien en ella sense llicència del rector i, segons diuen també, sense llicència del bisbe.

Arxiu Parroquial de Súrria, lligall de pergamins s/n

(Traducció d'Antoni Pladevall, Santa Maria sa Vila, un petit monestir de donats de Súrria (Bages), Miscel·lània Fort i Cogul, Biblioteca "Abat Oliva", núm. 32, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984, p. 303⁴)

Súrria. S. Cristofol 1331. Visites.

Arnau de Claperosa rector. Es declara que hi ha una capella anomenada S^a Maria de Súrria, en la qual se dóna hospitalitat; però desde que s'encarregà de dita capella Jaume de Podio vicari, ha cessat dita hospitalitat; y que el tal vicari non residet in capella, sino bona ipsius capelle facit portari a Calaf ubi ea consumit. Item quad frater F. F^{us}. et Ermesendis ejus uxor donati dicte capelle male administrant bona dicte capelle sino consumunt ea vibendo ultra madum, occultando ea; et est ibi alia deodata satis bona mulier et boni veginuinis.

Item quad deodati ipsiur capelle sunt in ea sine licencia rectori, et sicut tradent abque licencia episcopi.

4. La traducció de Mn. Pladevall prové de l'Arxiu Episcopal de Vic, AEV 1200/2 f. 57. En aquest document s'esmenten a Arnaldus Satorra, Bernat de Torramalús i G. del Soler que acompanyen al rector Arnau de Claperosa en la seva declaració al bisbe de Vic, Galceran Sacosta.

11

1369, novembre, 10

Arxiu Parroquial de Súria, pergami 3

S^a Mª de la Vila

A 10 Novem. 1369 mn. Berenguer de Oliveres prevere beneficiat de la capella de S^a M^a i S. Bartomeu de la parròquia de Súria presenta en la curia del vener. Bonanat de Castelló degà de Manresa i Bages pel Bisbe de Vich, un litigi contra Berenguer de Fàbrega i Romeu de Fàbrega son nebot sobre que els Fàbrega no volen pagar delme de una tria de senyoriu de la capella, que ells tenen. La qüestió és llarga i penossa, passant el tribunal a pendre informacions en el mateix lloc de Súria. L'any següent es resol, venint els litigants a una concòrdia en la que actua de concordant el citat degà de Manresa.

(Arx. Par. Súria. Pergami nº 3).

12

1490

Arxiu Parroquial de Súria, lligall de pergamins s/n

1490

Joan Soler prevere rector de Sant Cristofol de Súria i beneficiat de Santa Maria i de Sant Bartomeu de dita parròquia.

13

1490, gener, 6

Arxiu Parroquial de Súria, manual del rector Soler

1490, 6 gener

El rector Joan Soler, beneficiat de Santa Maria i S. Bartomeu estableix a Pere Vila dues peces de terra ermes, la primera s'anomena la font del monestir i la segona és a la caseta den Vila, totes són en alou de Santa Maria. El preu del establiment o entrada és tres ll.; hi ha obligació de pagar anyalment delme i primícia de tots els esplets.

(Arx. P. Súria; m. rector Soler)

14

1542

Arxiu Parroquial de Súria, manuscrit del segle XVI

Santa Maria

1542. En un test. se deixa "lt. deix a laltar de la Verge Maria hi de St. Bertomeu sis dinés."
(m. sig. XVI)

15

1573

Arxiu Parroquial de Súrria, manuscrit del segle XVI

S^a Maria (1573)

Test. de Francina Vocina, vídua domiciliada en casa de Madona Fontcalda.

"Deix a S^a Maria del sobredit terme (de Soria) sis diners"

(document sig. XVI)

(1573) Test. Joana Salipota vidua = ".. i també me sien celebrades sinch misses a Santa Maria de dita parrochia de requiem" (Hid.)

16

1584, octubre, 10

Arxiu Parroquial de Súrria, manual del rector Roca

S^a Maria (1584) (10 Octubre)

"Per los honor. Jaume Reguant balle de Soria y Xpol. Quer de Samuntà major de dies, Xpol. Comas jurats foren comanades les claus de las caxas de S^a M^a a Janot Balaguer habitant en lo mas Soler, y fonch trobada la roba següent: P^o uns saltiris de coral en quey a dos cents y xixanta sis grans. Item un pàlit de domàs blanch y blau ab una imatge de N^a S^a del Roser. Item un mantell de N^a S^a de satí vermell ab potges? dor. Item altre mantell de domàs pardo. Item una casulla de xamellot vermell ab sa stola y maniple."

(m. rector Roca)

17

1592, setembre, 13

Arxiu Parroquial de Súrria, manual IV del rector Roca

Altar de la capella de Santa Maria

(1592, 13 setem) Els jurats Joan Costafreda, Joan Vilella, Pere Lladó (tres només) contracten a Miquel Moja pintor de la vila de Solsona (consentint-hi els prohomes del lloc de Súrria), per a que el pintor pinte "un retaule de la capella de Sta. Maria de Defora ab los pactes següents: P^o que los dits jurats han de donar la tela que serà mester per pintar lo retaule. Item lloch i estada en lo dit terme o loch de Soria per pintar lo dit retaule. Item que dit mestre aja de fer una imatge de Ntra. Sra. de altaria de tres palms y mix y aquella pintar y daurar de forma us y costum de bon pintor y també fer debraer? y serrar la fusta y tot lo necessari per dita obra. Y lo dit retaule en la dita tela a de estar en lo tauló del mix la imatge de St. Joachim y Santa Anna, alt un Xpo.... en los costats a cada part tres hystories la Nativitat de N^a Sra., la Presentació al temple y lo desposori de St. Ioseph, a l'altra part lanunciatió de l'angel, Nativitat de Xpo. y la Adoratio dels Reys; en la peanya un Ecce Homo, un St. Johan Baptista y Sant Pedro. I las polseras del dit retaule ab son compliment. It. los dits jurats y promens se obliguen en donar y pagar a dit mestre Moja per rahó del fer y pintar de la dita imatge de N^a Sra. y del dit retaule de tela vint y sinch lliures, dich XXV ll. ... Item lo dit Moja

acceptant de pintar lo dit retaula de N^a S^a de Defora del modo que demunt asta dit ab los misteris conforme estan designats y de fer fer la ymatge a son cost, y aquella pintar al oli y daurar conforme a us y costum de bon pintor se pertany ... y aquella obra a de fer y donar pintada de asi al dia o festa de la Nativitat de Nostre Senyor ... Item és capitulat que ensems que la obra sia acabada los dits jurats la puguen fer judicar a un pintor, y si no serà rebedora ni ben acabada, lo dit mestre Moja aja de pagar la dita judicatura, y si estarà bé ajan de pagar la dita judicatura los dits jurats y promens ...”

(m. IV del rector Roca)

Est contracte no degué tirar-se avant; puix al cap de poc els jurats contracten altre pintor.

18

1593

Arxiu Parroquial de Súría, diversos

Iglesia de S^a Maria. Visita del 1593.

“Hi ha una casulla de cotonina vergada blanca ab sa stola y maniple. Item una altra de xamallot vermell ab sa franja blava y fil de or. Item dos canuts...”

(Arx. P. Súría. Diversos)

19

1593

Arxiu Parroquial de Súría, diversos

Súría 1593

La Font del Monestir. Té aquest nom una pessa de terra de Pere Vila, que té el mas (sembla a Santa Maria)

(Visita del 1593. Ar. Par. Súría. Diversos)

El mas Tordell té també una peça de terra dita “La Font del Monestir o junt a aquella” (ibid)

(Suposo que es refereix a la casa de Monges de S^a Maria)

20

1641

Arxiu Parroquial de Súría, manual del rector Vilar.

1641

Joan Reixach diaca, beneficiat de la seu de Vich, obtentor del benefet sub invocatione Sti. (blanch) in ecclesia Sta. Mariae et Sti. Bartholomei in parochia de Suria.- Aquest benefet de S^a Maria li presta un censal la casa Ribera de Coaner.

(m. del rector Vilar. Arx. P. Súría)

21

1683

Arxiu Parroquial de Súria, llibre de les prioros del Roser

1683

La Administració del Roser dóna 7 s. per les completes de S^a Ana en la capella de S^a M^a sa Vila. (Lli. de les Prioros del Roser)

Axó continua en 1693, 9 s.

22

1708

Arxiu Parroquial de Súria

Santa Maria de Avila (sic) és Savila

En 1708 és anomenada de Avila en una taula dels aniversaris que han de celebrar-se a la parroquial, a la sufragània i a S^a Mª de Avila.

SantSebastià
2004

SÚRIA
VOT DE POBLE
FESTA MAJOR D'HIVERN

**Textos recopilats en ocasió de la presentació
de les restes arqueològiques de Santa Anna,
feta el 25 de gener de 2004,
dins de les festes de Sant Sebastià.**

AJUNTAMENT DE SÚRIA